

ELS ALCALDES MAJORS DEL CORREGIMENT DE BARCELONA DURANT LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XVIII

Rafael Cerro Nargánez

1. INTRODUCCIÓ¹

Definits els seus límits territorials pel Decret de Nova Planta imposat per Felip V l'any 1716, el corregiment de Barcelona, amb 616 km² de superfície, es convertí en el més petit dels dotze districtes de planta castellana que tingué Catalunya durant tot el segle XVIII. Ja en els seus coneguts informes, tant l'intendent José Patiño com el conseller de Castella —el català Francesc Ametller— es mostraren prou partidaris d'afeblir la influència territorial de l'antiga vegueria barcelonina com a càstig exemplar per la seva dura resistència al primer Borbó durant la guerra.² D'aquesta manera, el Decret de Nova Planta segregà de Barcelona la llarga façana litoral del Maresme i la sotsvegueria del Vallès (ara amb la capital d'alcaldia a Granollers) per a articular un nou corregiment: Mataró. La igualment sotsvegueria d'Igualada (també designada capital d'alcaldia per les autoritats borbòniques) va afegir-se al corregiment veí de Vilafranca del Penedès. En canvi, la sotsvegueria de Mojà quedà diluïda dintre del nou corregiment de Manresa. Després d'aquesta traumàtica amputació, el corregiment barceloní que va sobreviure comprenia només 51 poblacions: 14 eren de jurisdicció reial, 36 eren de senyoriu i una era mixta.³

1. Una part dels materials que integren aquest article formen el nucli de la meua tesi doctoral, «Los alcaldes mayores de Barcelona (1717-1808)», dirigida pel doctor Pere Molas Ribalta. També vull agrair a la Fundación Caja Madrid la beca d'humanitats que em va concedir el curs 1999-2000 per a desenvolupar el meu projecte d'investigació.

2. Josep Maria GAY ESCODA, «La gènesi del Decret de Nova Planta de Catalunya. Edició de la consulta original del Consejo de Castilla de 13 de juny de 1715», *Revista Jurídica de Catalunya* (Barcelona), núm. 1-2 (1982), p. 7-41 i 263-348. Jesús BURGUEÑO, *De la vegueria a la província: La formació de la divisió territorial contemporània als països catalans (1790-1850)*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 1995, p. 22.

3. Josep IGLESIAS, «Les divisons territorials», a Lluís SOLÉ SABARÍS, *Geografia de Catalunya*, Barcelona, Aedos, 1968, tom III, vol. 2, p. 695. Enric COMAS I PARER, *Batllies, regidors i procu-*

Felip V castigà Barcelona en reduir la seva superfície a la mínima expressió, però la dura repressió borbònica no minvà en absolut la importància de la ciutat com a capital del Principat. Gràcies al seu dinamisme social, econòmic i demogràfic, la ciutat —segons el cens de 1719—, amb els seus trenta-quatre mil habitants, era la més poblada de tots els corregiments catalans. A més, aquesta situació era reforçada, és clar, pel fet que Barcelona era la seu dels tribunals reials més importants del país, com la Capitania General, la Reial Audiència i la Intendència, entre d'altres.

De fet, les discretes dimensions territorials del corregiment barceloní no influïren gens en el pes específic d'aquest partit dintre de Catalunya, perquè, de fet i sens dubte, Barcelona fou considerat el corregiment català més important del país, i això era avalat, és clar, no per la seva superfície, sinó per la seva indiscutible capitalitat, que la convertiren sempre en un districte que calia controlar, per les seves especials connotacions polítiques, que feien d'aquesta plaça, segons l'opinió de les autoritats de Madrid, «el de la primera confianza de España».⁴

Però seria un error considerar el corregiment una simple unitat administrativa i territorial. A Catalunya, la política repressiva imposada per Felip V desvirtuà clarament aquesta institució castellana de caràcter civil, la qual adquirí un perfil militarista explicable només dintre d'un context general de submissió d'un país derrotat i considerat rebel pel vencedor. Això explica que a Catalunya el corregidor fos un membre de la milícia, de fet un oficial d'alta graduació de l'exèrcit d'ocupació. Estem, doncs, davant d'un militar que rebia dos títols ben diferenciats: el de corregidor, expedit per la Cambra de Castella, i el de governador militar o «governador militar i polític», signat per la Secretaria del Despatx de Guerra. Barcelona, com a plaça d'armes que era —la més important del país—, amb tropes de guarnició, casernes i fortificacions, gaudí sempre de la presència dels corregidors i governadors militars i polítics més condecorats, els quals, arribat el moment, assumien, a més, la comandància general interina de l'Exèrcit borbònic quan el capità general —la màxima autoritat militar i política de Catalunya— era absent.⁵

radors síndics generals dels pobles del Pla de Barcelona sota la Nova Planta, 1718-1808, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2002, col.l. «Quaderns del Seminari d'Història de Barcelona», núm. 11, p. 3-31. Archivo Histórico Nacional (AHN), *Consejos*, llig. 17991, «Informes de los corregidores y alcaldes mayores sobre los sueldos que gozan».

4. Josep Maria GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, Madrid, Marcial Pons, 1997, p. 557-578.

5. Eduard ESCARTÍN SÁNCHEZ, «El corregiment de Barcelona: notes per al seu estudi», a *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, 1984, vol. II, p. 47-55.

Aquests corregidors barcelonins, *de facto*, considerats més governadors militars que no pas magistrats, tenien, lògicament, responsabilitats militars dintre del seu districte territorial, però, com a corregidors, eren els presidents nats de l'ajuntament de regidors. En cas d'impediment, la presidència del municipi requeia en un altre membre de la milícia: l'anomenat *tinent de rei* —com a corregidor interí—, la segona autoritat militar de Barcelona darrere del governador militar i polític. I en cas que el tinent de rei tampoc no pogués exercir el càrrec, la presidència de l'ajuntament passava aleshores a uns lletrats, que són el principal motiu d'aquest estudi; em refereixo als alcaldes majors, també coneguts amb el nom de *tinents de corregidor*.⁶

Segons l'article 32 del Decret de Nova Planta, Barcelona, per a ésser capital de província —seguint les lleis de Castella—, havia de tenir dos alcaldes majors o tinents de corregidor. Dos lletrats advocats dels reials consells o d'una audiència que auxiliaven el corregidor a jutjar les causes ordinàries civils i criminals de primera instància, a causa de la ignorància de què, en matèria processal, feien gala aquests militars. Barcelona, de fet, fou l'únic corregiment català amb dos tinents lletrats residents a la capital del districte juntament amb el corregidor. Aquesta dualitat comportà que un dels alcaldes majors fos el titular exclusiu de les

6. Trobem la bibliografia referent als alcaldes majors o tinents de corregidor a José Manuel de BERNARDO ARES, *Los alcaldes mayores de Córdoba (1750-1833)*, Còrdova, 1978, col·l. «Medina y Corella», núm. 4. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Alcaldes mayores del Reino de Aragón (1750-1808)», *Ios Fvgit. Revista Interdisciplinar de Estudios Histórico-Jurídicos* (Saragossa), núm. 2 (1993), p. 153-164. Enrique GIMÉNEZ LÓPEZ, *Militares en Valencia (1707-1808)*, Alacant, Instituto de Cultura Juan Gil-Albert, 1990, p. 159-189. Joan MERCADER I RIBA, *Felip V i Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1968, p. 315-321. Josep Maria TORRAS I RIBÉ, *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808)*, Barcelona, Curial, 1982, p. 229-234. María del Carmen IRLES VICENTE, «Justicia y poder. Los alcaldes mayores de Teruel en el siglo XVIII», a *I Conferencia Internacional «Hacia un Nuevo Humanismo»*, Còrdova, 2001, vol. II, p. 995-1011. María del Carmen IRLES VICENTE, «La divisió territorial i judicial de les terres catalanes en el segle XVIII: l'alcaldia major d'Agramunt», a *V Congrés Internacional d'Història Local: L'Estructuració Territorial de Catalunya*, Barcelona, L'Avenç, 2001, p. 432-442. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «Civiles entre militares: los alcaldes mayores de Barcelona (1718-1750)», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* (Barcelona), núm. 15 (1995), p. 353-359. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «La implantación de los alcaldes mayores en Cataluña (1717-1834)», *Studia Historica. Historia Moderna* (Salamanca), núm. 21 (1999), p. 295-314. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «Els alcaldes majors de Catalunya: entre austriacistes i borbònics (1717-1725)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), núm. XVI (1998), p. 283-301. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «Els alcaldes majors de Catalunya: l'opció civilista enfront de la militarista (1717-1720)», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* (Barcelona), núm. X (2000), p. 301-320. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «Los alcaldes mayores de Cataluña. Una evolución desigual y conflictiva (1717-1808)», *Hispania. Revista Española de Historia* (Madrid), núm. 207 (2001), p. 289-314. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «Los alcaldes mayores del corregimiento de Lérida en el siglo XVIII», *Cuadernos Dieciochistas* (Salamanca), núm. 2 (2001), p. 37-72.

causes ordinàries civils —la primera vara— i l'altre, el de les criminals. L'esmentada especialització jurisdiccional en matèria processal —exclusiva de Barcelona—, que no es donà entre els altres alcaldes majors catalans, era compartida dintre de la Corona d'Aragó només pels alcaldes majors de les ciutats —capitals de corregiment— de Saragossa i València. En canvi, a la Corona de Castella, gaudiren d'aquest dubtós honor tan sols Madrid —els tinents de corregidor—, Cadis, Màlaga, Granada, Còrdova i Múrcia. Dos decrets despatxats el 20 de novembre de 1763 i el 10 de març de 1764 posaren fi a aquesta particular distinció entre «civil» i «criminal». A partir d'aquest moment, tots dos alcaldes majors van conèixer indistintament de totes dues causes ordinàries. És a dir, es van haver de repartir els processos civils i criminals setmanalment i, alhora, presidir l'ajuntament barceloní quan el corregidor i governador militar propietari no pogués fer-ho.⁷

Hem de recordar que durant la primera meitat de la centúria els nostres alcaldes majors foren nomenats directament pels seus respectius corregidors, com ja vam demostrar en un estudi previ sobre els alcaldes majors de Barcelona d'aquest període.⁸ De fet, sempre fou intenció de les autoritats borbòniques

7. Les vares catalanes del segle XVIII foren: Agramunt, Balaguer, Barcelona (dues), Berga, Besalú, Camprodon, Girona, Granollers, Igualada, Lleida, Manresa, Mataró, Montblanc, Puigcerdà, Tarragona, Tàrraga, Tortosa, Vic i Vilafranca del Penedès. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «La nómina de los alcaldes mayores de Cataluña (1717-1834)», *Ivs Fvgit. Revista Interdisciplinar de Estudios Histórico-Jurídicos* (Saragossa), núm. 8-9 (2001), p. 45-74.

8. Foren alcaldes majors civils durant el regnat de Felip V i part del de Ferran VI: el barceloní Josep Francesc d'Alòs i Rius (1720-1728), nomenat pel comte de Montemar. Era fill de l'oïdor botifler de l'Audiència catalana, Josep d'Alòs i Ferrer, i germà del militar marquès d'Alòs. Un germà —Joan— era regidor a Barcelona. La família emparentà amb la de l'intendent José Patiño. Josep Francesc d'Alòs fou nomenat oïdor de l'Audiència (1733) i alcalde de Casa i Cort (1741), i fou l'únic regent de l'Audiència d'origen natiu (1742). Rebé el títol de marquès de Puerto Nuevo (1746) i els honors del Consell de Castella. Morí a Madrid l'any 1757. El seu substitut fou el també català Baltasar Hugué, designat pel comte de Roydeville (1729-1732). Era natural de Vila-rodona (Camp de Tarragona), però s'exilià a Madrid després del triomf austriacista. El 1718 fou nomenat corregidor de lletres de Tarassona. El 1734 passà a l'alcaldia mallorquina de Palma. L'andalús Diego Alba —únic lletrat castellà alcalde major de Barcelona— accedí a la vara civil després de molts anys d'exercir la criminal. Fou nomenat pel comte de Roydeville (1733-1737). Havia estat alcalde major d'Oscà (1718). Morí en el càrrec l'any 1737 i fou substituït pel ciutadà honorat de Barcelona Manuel Pastor de Sentís i Ferrer de Jalpí, nomenat pels corregidors Gaspar Sanz de Antona (1737-1746) i Eugenio Gerardo Lobo (1746-1750). Era barceloní, tot i que una part de la seva parentela eren regidors a Tarragona i Tortosa. Entre els seus avantpassats figuraven ministres del Consell d'Aragó i eclesiàstics com ara el bisbe de Barcelona, Joan Sentís, virrei de Catalunya durant el començament del regnat de Felip IV. El 1734 fou assessor del Consolat de Mar, però quan morí Alba el 1737, l'Audiència el nomenà alcalde major civil interí (1737), tot i que poc després fou ratificat pel corregidor. Morí el 1750. Entre els alcaldes majors criminals cal esmentar el regidor de Barcelona Oleguer Ametller i

—seguint la seva política repressiva i castellanitzadora— nomenar tinents de corregidor d'origen forà, a causa de la coneguda malfiança envers els lletrats nadius, malgrat que haguessin destacat per la seva fidelitat a Felip V. A més, si el que calia era introduir les lleis de Castella, què podia ser millor que un jutge o un lletrat castellà per a familiaritzar-se amb Catalunya? Voluntat no en faltava; mitjans, sí. No obstant això, hem d'assenyalar que la llunyania, el desconeixement de la llengua i del dret civil català no abolit i l'escassa remuneració, sembla que dissuadiren molts castellans de fer carrera en vares del país. Si bé l'esmentada castellanització triomfà entre els corregidors, fracassà clarament durant les primeres dècades entre els alcaldes majors. Contra tot pronòstic, aquests oficis de justícia foren dels pocs de certa importància que quedaren a les mans dels catalans. En el cas de Barcelona, hem de dir que molts dels corregidors obtingueren el seu nomenament com a premi per la seva vinculació a la causa borbònica durant el conflicte dinàstic.

El nus que durant molt de temps uní el corregidor i els seus alcaldes majors i gràcies al qual el primer designava a discreció el segon, es trencà quan Ferran VI publicà l'Ordenança d'intendents corregidors, amb data 13 d'octubre de 1749, ratificada en un altre decret de 2 de desembre del mateix any. Amb aquesta disposició, el monarca privà el seu corregidor de la seva tradicional facultat de nomenar alcaldes majors. Aleshores, la Cambra de Castella confeccionava —segons consulta— una terna de quasi sempre tres candidats que remetia al sobirà per mitjà de la Secretaria del Despatx de Gràcia i Justícia.⁹

Aquest esdeveniment i el període cronològic comprès entre els anys 1750 i 1808 marquen, de fet, l'inici del nostre estudi sobre els alcaldes majors de Barcelona. És un període fonamental, un cop mort Felip V, en què la societat catalana

Pessió (1719-1722), nomenat pel comte de Montemar. Era primogènit del conseller de Castella Francesc Ametller. Dimití de la vara el 1722, però continuà com a regidor fins a la seva mort l'any 1730. Fou reemplaçat pel tarragoní Ambrosi de Morenés i Mora, relator de l'Audiència i auditor de l'Exèrcit a Sardenya i Sicília (1717-1718). Fou nomenat alcalde major criminal interí per l'Audiència el 1722, però el comte de Montemar no el ratificà. L'any 1751 fou nomenat oïdor de l'Audiència, però morí l'any següent. El substituï l'esmentat Diego Alba, natural de Jaén, escollit pel comte de Montemar (1722-1732). Llavors era auditor de guerra i el 1728 exercí interinament les vares civil i criminal. El 1733 passà a la vara civil. El reemplaçà el barceloní Josep Marmer i Mora, nomenat per Roydeville (1733-1738). Marmer fou advocat fiscal a la cúria del corregidor. En canvi, el seu germà, Miquel, era advocat a l'Ajuntament. Fou cessat el 1738 i substituït pel gironí Manuel Delàs i Casanovas. Rafael CERRO NARGÁNEZ, «Los alcaldes mayores de Barcelona: perfil sociológico de una élite letrada al servicio de los Borbones (1718-1750)», *Pedralbes. Revista d'Història Moderna* (Barcelona), núm. 17 (1997), p. 217-238.

9. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia en el Antiguo Régimen», *Documentación Jurídica* (Madrid), núm. 65-66 (1990), p. 135-176.

comença a experimentar profunds canvis socials i econòmics resultants de la ferma consolidació de la traumàtica realitat imposada per la Nova Planta. Respecte als alcaldes majors barcelonins, direm que aquests nous temps els van aportar perspectives de canvi més teòrics que no pas reals. Fins llavors, l'alcalde major —tant si era català com si era castellà— tenia poques possibilitats d'ascens professional un cop finalitzat el seu mandat de tres anys. O bé continuava durant tota la seva vida vinculat al corregiment com a alcalde major, o bé s'havia de dedicar a una altra cosa. No existia, fins aleshores, una carrera de vares regulada que permetés una sortida laboral d'ascensos digna per a aquells lletrats considerats el primer esglaó de l'Administració territorial. L'Ordenança d'intendents corregidors solucionà algunes coses. Garantí certa continuïtat a tots aquells lletrats que servien alcaldies —cosa que abans no existia— i posà fi a la precarietat laboral de les etapes anteriors. En definitiva, l'Ordenança creà una carrera de vares i introduí l'alcalde major dintre de l'escalafó de l'aparell burocràtic de l'Administració reial. Això permeté a l'alcalde major —si els seus mèrits personals, professionals i de conducta eren òptims— ésser destinat pel rei a qualsevol alcaldia catalana (fins i tot a la de Barcelona, la més important de totes, a la qual s'arribava, en teoria, després de molts anys de serveis distingits). Però l'esmentada professionalització de la carrera de vares també comportà algun sacrifici: la mobilitat territorial. És a dir, el lletrat català de la segona meitat del segle XVIII havia d'acceptar el servei de vares no tan sols a Catalunya, sinó també a terres estranyes: a qualsevol indret de la Corona de Castella, per molt incòmode que això fos. Però, curiosament, aquest procediment també era d'aplicació directa als lletrats castellans, que fins aleshores eren poc proclius a servir a Catalunya pels motius esmentats abans. Això explica que durant aquests anys la presència de lletrats castellans a les vares del país —incloent-hi la barcelonina— s'incrementés, gràcies a la política fomentada per la Cambra de Castella de donar prioritat, a Catalunya, als lletrats forasters per a, d'aquesta manera, enfortir —juntament amb els corregidors— la sempre desitjada política de castellanització a tots els nivells de l'Administració catalana.

Si bé l'Ordenança aportà continuïtat, mobilitat i professionalització burocràtica als nostres alcaldes majors, deixà sense efectes i frustrà qualsevol possibilitat d'ascens a l'alta magistratura territorial —audiències i cancelleries. De fet, les promocions foren escasses entre aquests lletrats catalans. Lògicament, la carrera de vares mai no fou considerada per la Corona el millor camí per a passar a un tribunal de justícia superior, ja que el seu personal polític normalment era reclutat entre els anomenats «colgiales» i «manteïstas», com molt bé ens recorda Pere Molas.¹⁰ És

10. Pere MOLAS RIBALTA, *La Audiencia borbónica del Reino de Valencia (1707-1834)*, Alacant, Publicaciones de la Universidad de Alicante, 1999, p. 7-20.

clar que hi hagueren excepcions puntuals davant de carreres dilatades i serveis distingits, però entre els catalans botiflers amb mèrits personals i familiars (la majoria serviren vares barcelonines). Fou el compte saldat pel rei per a recompensar la fidelitat a la dinastia durant el conflicte successori.

Cal esperar al Decret expedit el 29 de març de 1783 —emmarcat en la política reformista iniciada per Carles III— per a trobar voluntat del rei per a solucionar els problemes, encara no resolts, de la manca de sortides professionals dels lletrats que servien alcaldies i corregiments de lletres, tant a la Corona d'Aragó com a la de Castella, perquè, vedat, a la pràctica, l'ascens a l'alta magistratura, un lletrat sense gaires oportunitats estava condemnat a una llarga carrera de vares fins a la jubilació o la mort en actiu.

El Decret de 1783 dividí en tres classes o categories les alcaldies i els corregiments lletrats de la Península: entrada, ascens i termini, totes regulades en funció de la seva dotació salarial. En teoria, per a arribar a la categoria superior calien sis anys de serveis, però el trienni inicial fou duplicat, com molt bé puntualitzà la Reial cèdula datada el 7 de novembre de 1799. Això suposava, doncs, divuit anys a la carrera de vares. I si els informes reservats obtinguts, en el seu moment, per la Secretaria del Despatx de Gràcia i Justícia eren positius i el rei era informat del seu contingut, el lletrat en qüestió podia gaudir de la possibilitat d'ésser consultat per la Cambra de Castella per a ocupar una vacant en una audiència o cancelleria. Però, malgrat l'esperit del Decret, el camí i les aspiracions de molts lletrats quedaren truncats davant la impossibilitat viable d'aconseguir, algun dia, el desitjat ascens, i a la pràctica res no va canviar per a un alcalde major o corregidor a l'Espanya del segle XVIII. En tot cas, foren una minoria els qui es beneficiaren dels honors i els privilegis.

L'alcaldia barcelonina fou una excepció relativa. El Decret de març de 1783 convertí l'antiga vara civil en l'única vara catalana de tercera classe o més antiga (termini). De fet, fou la més cobejada de totes les vint vares del país. En canvi, la criminal era aleshores classificada com de segona classe o més moderna (ascens). Totes dues foren les més importants de Catalunya, tant pel salari com pel prestigi. Normalment, els lletrats —catalans i forans— que arribaven a Barcelona per a servir ambdues places d'alcalde major, ho feien després d'una llarga carrera en d'altres terres. Per a molts, Barcelona era la culminació de la seva carrera professional, però per a uns quants fou un pas més per a aconseguir honors o una magistratura superior. Entre tots els alcaldes majors de Catalunya, un cert nombre dels que serviren a Barcelona tingueren la satisfacció d'ésser alguna cosa més a la vida que un simple alcalde major o corregidor de lletres. Malgrat tot, els seus titulars —amb honors o sense— configuraren la història política i administrativa de la Barcelona del segle XVIII. El seu perfil sociològic i

professional, que ens proposem avaluar en les línies següents, ens ajudarà a conèixer millor el component humà d'una magistratura territorial tan important com aquesta, que, malauradament i fins no fa gaire temps, ha estat ignorada per la nostra historiografia.

2. ALCALDES MAJORS CIVILS I CRIMINALS (1750-1763)

Mort al febrer de 1750 el ciutadà honrat Manuel Pastor de Sentís i Ferrer, alcalde major civil, la Cambra de Castella sol·licità al rei, per mitjà de la Secretaria de Gràcia i Justícia, d'iniciar els tràmits per a consultar el substitut del difunt, segons el que disposava l'Ordenança de 1749. Finalitzat el procés, la voluntat reial volgué que el nou lletrat escollit fos el doctor en Dret Civil Manuel Delàs i Casanovas, company de Pastor a la vara criminal des de feia una dècada.

Manuel Delàs nasqué a Girona l'any 1700. Era fill del ric mercader Narcís Delàs (cònsol de Girona l'any 1702) i de Rosa Delàs i Casanovas, germana d'importants canonges de la catedral. Delàs no continuà l'ofici patern i preferí la carrera de lleis. Estudià a la Universitat de Cervera, on es graduà com a batxiller, llicenciat (1727) i doctor en Dret Civil (1728). Aquest darrer any, a més, fou admès com a advocat a la Reial Audiència catalana i als Reials Consells.¹¹ L'any 1730 es mullerà amb Mariana Cendrà i Arcidet, filla del doctor en Dret Josep Cendrà.¹² Sabem que Delàs era un experimentat advocat domiciliat a Barcelona quan el corregidor i governador militar —el mariscal de camp Gaspar Sanz de Antona— el nomenà, el 18 de desembre de 1737, alcalde major criminal. La vara civil fou adjudicada —com ja hem dit— a Pastor de Sentís. El Consell de Castella aprovà el despatx per mitjà del Decret de 28 d'abril de 1738. Jurà el càrrec —amb llicència de la Cambra— el dia 17 de maig davant del regent de l'Audiència Bernardo Santos Calderón de la Barca. Dos dies després féu el mateix al consistori.¹³

La confiança que tingué de les autoritats borbòniques permeté que, de nou, el 27 d'abril de 1746 —amb l'aprovació del Consell de Castella— el corregidor —el mariscal de camp Eugenio Gerardo Lobo— el ratifiqués a la vara criminal.¹⁴ Entre els mèrits que permeteren a Delàs continuar a l'alcaldia destacà el fet

11. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), *Reial Audiència*, reg. 1686, f. 18r-19v, *Libro de matrículas de abogados de la Real Audiencia*, Barcelona, 25 d'octubre de 1728.

12. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), Antoni Cassani, llibre 5, *Capítols matrimoniales (1728-1732)*, f. 126v-134r. Barcelona, 12 de febrer de 1730.

13. ACA, *Reial Audiència*, reg. 215, f. 141v-146r. Barcelona, 18 de desembre de 1737.

14. AHN, *Consejos*, llibre 763, f. 26r-27v. Madrid, 5 de juliol de 1746.

d'haver substituït el seu company —l'esmentat Pastor de Sentís— a la vara civil durant les seves absències, però sobretot es valorà molt positivament la seva participació en el reclutament de dos mil cinc-cents homes per a l'Exèrcit d'Itàlia durant el bienni 1744-1745, tot seguint instruccions del marquès de la Ensenada.¹⁵

Quan morí Pastor, el marquès de la Mina no dubtà a recomanar el nomenament de Delàs com a titular de la vara civil vacant en una carta que adreçà al marquès de la Ensenada al febrer de 1750. El llavors capità general no estalvià elogis envers el seu protegit, al qual definí com a «hombre integro, inteligente y bien admitido del publico y de su jefe inmediato».¹⁶ Ensenada remeté la carta al seu col·lega el marquès del Campo de Villar, secretari del Despatx de Gràcia i Justícia, qui sol·licità informes reservats al conseller de Castella Manuel Francisco de Montoya —antic oïdor de l'Audiència catalana— i a Josep Francesc d'Alòs i Rius, marquès de Puerto Nuevo i regent del tribunal català. Tots dos ministres coincidiren en les valoracions fetes pel marquès de la Mina. Mentre que Montoya opinava que Delàs era «sujeto de muy buena literatura y que sus prendas son muy escogidas, por que es hábil, capaz y juicioso», el regent, el marquès de Puerto Nuevo —antic alcalde mayor civil—, el qualificava de:

[...] maduro y prudente en todos sus procederes, de más que mediana suficiencia como se ha manifestado en cerca de catorce años que ha que sirve el empleo de teniente criminal de la ciudad de Barcelona, en cuyo manejo no ha dado el menor motivo de queja, mereciendo su conducta la aprobación de la Audiencia y demás superiores; es celoso en los asuntos del Real servicio y procede de familia que en las turbaciones de la Provincia se manifestó afecta a la causa del difunto Rey.¹⁷

Gràcies a aquestes valoracions positives, la Cambra de Castella el pogué incloure, en primer lloc, a la consulta del 27 d'abril de 1750,¹⁸ malgrat que per Barcelona circulava un informe desfavorable, referent al seu germà Josep, que posava en dubte la fidelitat de la seva família durant el conflicte dinàstic. En efecte, l'any 1729, l'abat de Vivanco, secretari de la Cambra per la Corona

15. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Relación de méritos y servicios del Doctor Don Manuel Delás y Casanovas*. Madrid, 28 d'abril de 1747.

16. Archivo General de Simancas (AGS), *Gracia y Justicia*, llig. 151, *Carta del Capitán General marqués de la Mina, al marqués de la Ensenada*. Barcelona, 16 de febrer de 1750.

17. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 151, *Informes de José Francisco de Alós y Rius*. Madrid, 19 de maig de 1750.

18. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 151, *La Cámara, el 27 de abril de 1750, propone letrados para la vara de alcalde mayor de lo civil de la ciudad de Barcelona*.

d'Aragó, sol·licità informació a l'Audiència sobre els mèrits familiars de Delàs, davant la pretensió de l'esmentat Josep d'accedir al càrrec d'administrador de la Taula de Comuns Dipòsits. Desconeixem el nom de l'oïdor que redactà l'incendiari informe, però el seu contingut era veritablement demolidor:

Nunca ha merecido la opinión ni título de buen vasallo de V.Mgt, ni distingúese en operación que la manifestase, antes bien lo contrario, José Delás, su padre y esta familia que fue atendida en tiempo del Intruso Gobierno habiendo logrado la administración del Correo de Gerona. Y habiendo la Audiencia procurado informarse del servicio que alega —Josep— de haber socorrido la tropa de V.M. no ha podido liquidarlo y la única noticia que tiene adquirido es que habia prestado dinero a los mayores y oficiales con el beneficio correspondiente interés; y en su vista no parece acrehedor de la Rl. Atención de V.Mgt. en este oficio.¹⁹

No sembla, però, que el contingut d'aquest informe tingués conseqüències negatives en el futur de les aspiracions personals de Manuel, del seu germà Josep i de la seva família en general. La Resolució reial de 18 de juny decretà el seu nomenament per a la vara civil. El nou títol es despatxà el 9 de juliol. El jurament es portà a terme a Barcelona, davant l'oïdor degà de la Reial Audiència, Francesc Borràs i Vinyals, el dia 2 de setembre. En canvi, la presa de possessió a l'Ajuntament s'efectuà el 21 d'octubre.²⁰

Manuel Delàs i Casanovas exercí l'ofici d'alcalde major civil fins al 6 d'abril de 1758, data de la seva mort. El seu polèmic germà —Josep Delàs i Casanovas—, comerciant de Girona, obtingué finalment l'any 1743 el títol de ciutadà honorat de Barcelona. No obstant això, fou el primogènit de Josep —Francesc Delàs i Silvestre— qui donà un important salt qualitatiu a escala social en ésser nomenat, per Carles III, cavaller (1774) i regidor de Girona (1784), i com a tal fou diputat per la seva ciutat a les Corts que juraren fidelitat, l'any 1789, a Ferran VII. Per aquest motiu, Francesc rebé el títol de baró de Vilagayà (1790) i, sis anys després, la dignitat nobiliària.²¹

Força coneguda és la figura de Jacint Tudó i Alemany (Barcelona, 1716), únic alcalde major català del segle XVIII que accedí al totpoderós Consell de

19. ACA, *Reial Audiència*, reg. 142, f. 238v. Barcelona, 23 de maig de 1729.

20. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 299. ACA, *Reial Audiència*, reg. 493, f. 255v-261r. Buen Retiro, 9 de juliol de 1750.

21. Francisco José MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña. Dinastía de Borbón (1700-1838)», *Hidalguía* (Madrid), núm. 129 (1975), p. 261.

Castella, gràcies, sobretot, als mèrits personals i familiars. La seva mare era Antònia Alemany Morera i el seu progenitor, el doctor en Dret Joan Tudó i Romanjà, senyor de Vilardida, a Montferri (l'Alt Camp), mort el 1746.²² Però la fortuna familiar era deguda, sens dubte, al polèmic avi patern, també dit Jacint Tudó, fill d'un pagès de Montmaneu. Aquest botiguer de teles fou un destacat botifler que perdé el seu patrimoni i per això Felip V el nomenà cònsol mercader de la Llotja de Mar (1717-1724).²³ Molts informes borbònics destacaven la seva fidelitat i els patiments que va sofrir durant la guerra:

Que el referido Jacinto Tudó es hombre de negocio y sujeto de muy notoria fidelidad que en el tiempo del gobierno enemigo fue perseguido y puesto en carcel en donde padeció muchos trabajos.²⁴

Però, curiosament, tampoc no mancaren crítiques a algunes de les seves actuacions durant el govern austriacista que el podien haver perjudicat, com assenyalava un altre informe:

No le menoscaba de su buena opinión la circunstancia de habersele visto algunas veces entrar de Guardia en la Coronela con los de su Gremio de Mercaderes de Paño, pues ha sido muy público que era únicamente la violencia del Gobierno Intruso la que le compelia a ejecutarlo.²⁵

En qualsevol cas, les autoritats borbòniques mai no li recriminaren res del seu fosc passat; ni a ell ni a cap dels seus descendents, els quals sempre esgrimiren amb orgull els mèrits de Jacint, cosa que també féu el seu nét objecte d'aquest estudi.²⁶ Malgrat tot, només un sol aspecte separava el nét i l'avi: la professió. En efecte, Jacint Tudó i Alemany —com el seu pare— inicià la carrera de lletres. Primer estudià al prestigiós col·legi de Cordelles i després continuà estudiant dret civil a la Universitat de Cervera, on es graduà com a llicenciat i doctor el 1741, any en què, a més, fou admès com a advocat dels Reials Consells i

22. AHPB, Fèlix Campllonch, *Llibre primer de testaments (1740-1755)*, f. 61-68v. Barcelona, 21 de maig de 1746.

23. Pere MOLAS RIBALTA, «Catalans als consells de la monarquia (segles XVII-XVIII). Documentació notarial», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), núm. XIII (1997), p. 247-248.

24. ACA, *Reial Audiència*, llig. 249, s/f. Barcelona, 25 d'octubre de 1717.

25. ACA, *Reial Audiència*, reg. 121, f. 203v-204r. Barcelona, 31 de març de 1717.

26. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 156, *Relación de méritos, servicios y actos literarios del Doctor Don Jacinto de Tudó*. Madrid, 24 d'octubre de 1757.

de l'Audiència catalana.²⁷ També oposità —tot i que sense gaire èxit— a una de les càtedres de lleis vacants llavors a Cervera.²⁸

Al febrer de 1749 rebé el títol de cavaller gràcies als mèrits personals del seu difunt pare, però, sens dubte, també es tingueren presents els del seu avi.²⁹ Després de quasi nou anys de passantia i de treball com a advocat a Barcelona, la Cambra de Castella l'inclogué —en segon lloc— a la consulta d'abril de 1750 per a ocupar la vara civil barcelonina, vacant per la mort de Manuel Pastor de Sentís, però, com ja hem vist, el monarca nomenà l'experimentat Manuel Delàs. Aviat tingué una altra oportunitat. La vara criminal, també vacant per l'ascens del mateix Delàs a la vara civil, havia d'ésser igualment coberta. Tot i que el conseller de Castella, Montoya, en el seu informe el considerava «buen letrado de habilidad y juicio» i que el també conseller Pedro Colón de Larreátegui, en el seu, deia que Tudó era un individu «bien nacido, de prendas cabales y que sus créditos de literatura son apreciables», el regent de l'Audiència, l'influent marquès de Puerto Nuevo, dissentia d'aquestes apreciacions i afirmava que l'esmentat candidat era:

[...] mozo de poca experiencia que no le he visto defender por sí pleito grave en la Audiencia de Barcelona, mientras yo he estado en ella, ni he oido ponderar su literatura, no considerándole a proposito para una tenencia de tanto peso y seriedad como la de Barcelona.³⁰

Tot indica que la Cambra de Castella no tingué gaire en compte l'informe de Puerto Nuevo, perquè a la consulta del 29 de juliol de 1750 fou proposat, en primer lloc, per a fer-se càrrec de l'alcaldia criminal vacant.³¹ La Resolució reial de 27 d'agost es pronuncià en aquest sentit i el seu títol fou despatxat el dia 8 de setembre. La llicència signada per la Cambra li possibilità jurar el càrrec a l'Audiència catalana, però no davant del regent Puerto Nuevo —cosa que potser hauria estat la més normal—, sinó davant de l'oïdor degà, Francesc Borràs i

27. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1686, f. 124r-125v, *Libro de matrículas de abogados de la Real Audiencia*. Barcelona, 6 de juliol de 1741.

28. Eugenio SARRABLO AGUARELES, *Catálogo de consultas del Consejo de Aragón*, Madrid, Dirección General del Patrimonio Artístico y Cultural, 1975, p. 211.

29. ACA, *Reial Audiència*, reg. 539, f. 59v-63r. Buen Retiro, 12 de febrer de 1749. José MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios», *Hidalguía* (Madrid), núm. 129 (1976), p. 194.

30. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 151, *Informes reservados del marqués de Puerto Nuevo sobre aspirantes a las dos varas de alcalde mayor de Barcelona*. Madrid, 17 de maig de 1750.

31. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 151, *La Cámara, el 29 de julio de 1750, propone letrados para la vara de alcalde mayor de lo criminal de Barcelona*.

Vinyals, cosa que féu el 21 d'octubre. En el consistori barceloní, Jacint Tudó materialitzà la mateixa cerimònia dos dies més tard.³² Gràcies al seu bon comportament, reconegut pel rei, la Cambra de Castella el prorrogà a la vara dos triennis: 1753 i 1755. A més, l'any 1757, l'intendent José de Contamina el nomenà per a un càrrec de confiança: el de fiscal de la comissió de construcció de la fortalesa de Sant Ferran de Figueres. Quan morí el seu company Delàs, el 1758, a la vara civil, Tudó aconseguí la titularitat de la primera alcaldia amb l'incondicional vistiplau del capità general, el marquès de la Mina, l'intendent Contamina i els corregidors Agustín de Ahumada i Alfonso de Cevallos Carvajal, marquès de Cevallos. Amb el suport dels seus superiors, la Cambra de Castella proposà Tudó —en primer lloc— com a alcalde major civil a la consulta del 10 de juny de 1758.³³ De nou, la pertinent Resolució reial de 13 de juliol decretà el nomenament. El nostre home rebé el seu despatx el dia 22 d'agost. Pagà la *media annata* i amb llicència jurà el càrrec davant del marquès de la Mina el dia 26 de novembre. A l'Ajuntament prengué possessió del càrrec al començament de desembre.³⁴ Durant l'etapa en què exercí l'alcaldia civil, el rei li concedí, per mitjà del Decret de 2 de novembre de 1760, honors d'alcalde del crim de la Reial Audiència.³⁵ Quan cessà a la vara al març de 1762, ho féu només per a canviar de tribunal. En efecte, durant aquell mateix mes, el monarca el designà alcalde del crim de l'Audiència per la mort d'Ignacio Farraz. Pocs mesos després, al setembre, accedí a una plaça d'oïdor per la també mort de Francisco Aparicio.³⁶ Com a curiositat direm que l'any 1764 fou nomenat protector del Col·legi de Notaris Públics de Barcelona.³⁷

La política d'integració de magistrats nadius de la Corona d'Aragó als consells de la monarquia, defensada pel comte d'Aranda, es traduí molt aviat en

32. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 299. ACA, *Reial Audiència*, reg. 493, f. 255v-261r. Buen Retiro, 8 de setembre de 1750.

33. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 156, *La Cámara, el 10 de junio de 1758, propone letrados para la vara de alcalde mayor de lo civil de la ciudad de Barcelona*.

34. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 300. ACA, *Reial Audiència*, reg. 501, f. 236v-240r. Aranjuez, 22 d'agost de 1758.

35. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 820, *Decret del 2 de novembre de 1760*. ACA, *Reial Audiència*, reg. 357, f. 96-97r. Buen Retiro, 25 de novembre de 1760.

36. ACA, *Reial Audiència*, reg. 537, f. 130-132v. El Pardo, 16 de març de 1762. ACA, *Reial Audiència*, reg. 537, f. 149v-152r. San Ildefonso, 12 de setembre de 1762. Pere MOLAS RIBALTA, «Las audiencias borbónicas en la Corona de Aragón», a *Historia Social de la Administración española: Estudios sobre los siglos XVII y XVIII*, Barcelona, CSIC, 1980, p. 151-155.

37. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), *Reial Audiència*, reg. 8, f. 196-197r. Barcelona, 3 de desembre de 1764.

cinc noves places al Consell de Castella, i per aquest motiu —en el Decret de 7 d'agost de 1766— Jacint Tudó fou nomenat un dels nous consellers, amb la qual cosa culminava la seva carrera professional. De tota manera, se sospita, però, que Campomanes l'havia proposat per la seva poca simpatia als jesuïtes.³⁸ Com a conseller de Castella, Tudó fou també assessor del Tribunal de Reials Guàrdies i assessor del Consell de Guerra. Morí a Madrid el dia 5 de maig de 1773.³⁹

Jacint Tudó i Alemany es casà amb Maria Teresa de Peaguda, dama d'origen gallec i emparentada amb la família Güell (amb consellers de Castella i també regidors a Barcelona). Tudó tingué un fill, Francesc Antoni Tudó i Peaguda, que fou estudiant a Alcalá de Henares i també magistrat a l'Audiència catalana, com el seu pare. L'any 1785 fou designat alcalde del crim i el 1793, oïdor, però fou cessat del càrrec durant la invasió francesa. Respecte als germans, direm que Jacint en tingué set; destacaren els militars Joan Tudó i Alemany, alferes al regiment d'infanteria d'Espanya, i sobretot Antoni Tudó i Alemany, oficial del prestigiós cos d'artilleria i el qual arribà a ser governador del Real Sitio del Buen Retiro. Una filla seva, la coneguda Pepita Tudó, comtessa de Castillofiel el 1807, fou l'amant i la segona esposa de Manuel Godoy.⁴⁰

El gironí Raimon d'Eva i Betlloc formava part també d'una singular família ennoblida per l'arxiduc Carles. Foren membres d'aquesta nissaga catalana Josep, Raimon i Antoni d'Eva i Betlloc, que participaren a les Corts de 1705. Tots ells eren fills de Josep d'Eva i de Vilagrassa, noble natural de Castelló de Farfanyà, mullerat l'any 1691 amb Maria Joana de Betlloc, filla de Gerònim de Betlloc i Vedruna, cavaller gironí.⁴¹ Però, sens dubte, el membre més distingit d'aquesta família compromesa amb la causa austriacista fou Raimon de Betlloc i de Macip, senyor de Betlloc i jurat en cap de Girona durant el govern intrús, a qui fou cedit per la seva fidelitat, el 1707, el títol de comte. Malgrat aquests antece-

38. Janine FAYARD, «Los ministros del Consejo Real de Castilla (1746-1788)», *Cuadernos de Investigación Histórica* (Madrid), núm. 6 (1982), p. 135. Pere MOLAS RIBALTA, «Las audiencias borbónicas», p. 130-131.

39. Francisco ANDÚJAR CASTILLO, *Consejo y consejeros de guerra en el siglo XVIII*, Granada, Universidad de Granada, 1996, col·l. «Biblioteca Chronica Nova», núm. 44, p. 274.

40. Pere MOLAS RIBALTA, «Catalans a l'Administració central al segle XVIII», a *II Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Catalunya a l'època de Carles III. Pedralbes, Revista d'Història Moderna* (Barcelona), núm. 8-II (1988), p. 188-189.

41. AHPB, Carles Garau, *Llibre tercer, concòrdia i capítols matrimonials (1688-1694)*, f. 214-223v. Barcelona, 3 de setembre de 1691. José MORALES ROCA, *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Catalunya, siglo XVII (1599-1713)*, Madrid, Hidalguía, 1983, vol. 1, p. 232.

dents, tot indica que els Betlloc s'integraren bé en la nova elit social que col·laborà amb els borbons.⁴²

De fet, el nostre Raimon gaudia de la mateixa dignitat nobiliària que la resta de la seva família, tot i que havia escollit com a professió les lleis. Segons el que consta a la seva relació de mèrits, Raimon es graduà com a llicenciat i doctor en Dret Civil a la Universitat de Cervera. L'any 1734 fou rebut com a advocat a la Reial Audiència de Catalunya.⁴³ Era evident que tenia una àmplia i sòlida formació jurídica, la qual li serví d'orientació en l'exercici de l'advocacia i la docència universitària, ja que oposità força vegades a una càtedra de lleis a Cervera, però sense èxit.⁴⁴ Fracassades les seves aspiracions docents, optà per un altre camí: l'Administració reial. L'any 1741 el corregidor de Girona —José Fernando de Córdoba Alagón— el nomenà alcalde major de la seva ciutat natal. Al març de 1751, quan estava a punt d'acabar el seu mandat, la Cambra de Castella, satisfeta amb el seu comportament, el proposà en tercer lloc a la consulta per a ocupar la vara vacant de Tarragona. Un informe redactat pel conseller de Castella, Miguel Ric Egea, deia que Raimon era «buen letrado, de genio pacífico y de buenas costumbres». Un altre informe del marquès de Puerto Nuevo també avaluava positivament les seves qualitats professionals, ja que afirmava que era «sujeto distinguido por su nacimiento, letrado de crédito y aplicación que diez años ha que sirve la vara de Gerona que es la más recomendable después de las dos de Barcelona».⁴⁵ Malgrat tot, el rei el nomenà alcalde major de la vara de Besalú (1751-1757), la qual acceptà de mala gana perquè era una alcaldia de categoria molt inferior a la que esperava. L'any 1755 li era prorrogat un nou trienni, però hagué de finalitzar-lo a Vic (1757-1758), on estigué gairebé un any.⁴⁶

La mort de Manuel Delàs, titular de la vara civil barcelonina, el 1758, i la promoció de Jacint Tudó a la primera vara, deixaren vacant la plaça d'alcalde major criminal. En la mateixa consulta de la Cambra de Castella —datada el 10 de

42. Pedro VOLTES BOU, «Noticias sobre las mercedes nobiliarias otorgadas por el archiduque Carlos de Austria durante su gobierno en Barcelona», *Documentos y Estudios* (Barcelona), núm. x (1961), p. 83-84. En el seu títol figurava la llegenda «Ab alta cuncta». Julio ATIENZA, *Nobiliario español: Diccionario heráldico de apellidos españoles y de títulos nobiliarios*, Madrid, Aguilar, 1954, 2a ed., p. 237.

43. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1686, f. 66v, *Libro de matrículas de abogados de la Real Audiencia*. Barcelona, 22 de novembre de 1734.

44. AHN, *Consejos*, llig. 6824/22, *Consulta del Consejo de Castilla para proveer cátedras de leyes en la Universidad de Cervera*. Madrid, 16 d'octubre de 1731.

45. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 152, *La Cámara propone, el 24 de marzo de 1751, letrados para la vara de alcalde mayor de Tarragona*.

46. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 522.

juny— que proposà Tudó, en primer lloc, com a alcalde major civil, Raimon d'Eva hi era present, però figurava en tercera posició.⁴⁷ La Resolució reial de 13 de juliol de 1758, recordem, designà alcalde major civil Jacint Tudó i Alemany, i en la resulta, per a la vara criminal vacant, el rei nomenà Raimon d'Eva i Betlloc. El seu despatx fou expedit el 22 d'agost. Rebé llicència per a jurar el càrrec davant del marquès de la Mina, la qual cosa féu amb retard el dia 26 de novembre, però fins al 15 de desembre no aparegué per l'Ajuntament per a prendre possessió del càrrec.⁴⁸

En ésser nomenat Tudó, anys més tard, alcalde del crim de l'Audiència, la vara civil barcelonina tornà a quedar vacant. Davant d'aquesta situació, la Cambra de Castella proposà a la consulta del 17 de maig de 1762, en primer lloc, el ja experimentat Raimon per a fer-se càrrec de la vara esmentada.⁴⁹ La Resolució reial de 9 de juliol no hi posà objeccions i el nou títol fou expedit vint dies després. Una nova llicència li permeté jurar el càrrec, un cop més, davant del marquès de la Mina, el dia 10 d'octubre. En el consistori ho féu el 27 de novembre.⁵⁰ Raimon cessà a l'alcaldia el 22 de febrer de 1767. Sabem que el rei estava molt content amb els serveis que havia prestat i per això aquell mateix any el designà alcalde major d'una de les dues prestigioses vares de Cadis, la qual pensem que exercí, com a mínim, fins a l'any 1768. Després d'aquesta data, li perdem la pista.⁵¹

El lletrat andalús Francisco Javier Chaves de Córdoba, company d'Eva i Betlloc a Barcelona, fou el primer alcalde major d'origen forà des de feia dècades. Aquest granadí de naixement fou becari al col·legi de San Bartolomé y Santiago de Granada, on es graduà com a batxiller en lleis. El 1725 regentà una càtedra de Decretals a la universitat de la seva ciutat. L'any següent fou admès com a advocat de la cancelleria granadina i dels Reials Consells. El seu pare fou Andrés de Chaves, secretari del virrei de Navarra. Un oncle seu, el tinent general Juan de Chaves, ferit a Gaeta el 1707, perdé totes les seves propietats napolitanes i fou presoner dels imperials fins al 1716. Per aquest motiu, el nostre Chaves rebia anualment una pensió de la Reial Hisenda. Un altre oncle seu, el també tinent coronel Miguel de Chaves —tingent de rei de Gaeta—, tingué

47. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 156, *La Cámara, el 10 de junio de 1758, propone letrados para la vara de alcalde mayor de lo civil de la ciudad de Barcelona*.

48. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 300. ACA, *Reial Audiència*, reg. 501, f. 244r-248v. Aranjuez, 22 d'agost de 1758.

49. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 158, *La Cámara, el 17 de mayo de 1762, propone letrados para la vara de alcalde mayor de lo civil de la ciudad de Barcelona*.

50. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 301. ACA, *Reial Audiència*, reg. 878, f. 301-305v. San Ildefonso, 29 de juliol de 1762.

51. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 522.

menys sort, ja que morí a les presons austriacistes de Nàpols després de cinc anys de captiveri.⁵²

Abans d'arribar a Barcelona, Chaves serví al rei en nombrosos partits judicials de Castella, on adquirí una dilatada experiència professional. Primer començà al corregiment d'Olmedo (1734-1741), després passà a Ágreda (1741-1746) i més tard a Orense (1746-1751), on fou subdelegat de la Intendència i jutge de contraban. El 1751 arribà a Catalunya per a fer-se càrrec de l'alcaldia gironina, vacant, curiosament, per la promoció de Raimon d'Eva i Betlloc a la vara de Besalú. A Girona li fou prorrogat el càrrec dues vegades: els anys 1755 i 1757. Durant la primera meitat de 1762 estigué destinat a l'alcaldia de Lleida, però la Cambra de Castella considerà que les seves aptituds el feien més idoni per a una vara de més rellevància política: la de Barcelona. Un cop Raimon d'Eva i Betlloc prengué possessió de la vara civil, la criminal restà vacant. Per aquest motiu, la Cambra, en la consulta del 17 de maig de 1762, proposà Chaves en primer lloc. Els informes reservats que arribaren a les mans del marquès del Campo de Villar, secretari del Despatx de Gràcia i Justícia, foren força favorables, malgrat que el conseller de Castella, Lope de Sierra, havia afirmat —quan el nostre home fou consultat per a ocupar la vara criminal valenciana— que «le consideraba digno que V. M. le atendiese en empleos correspondientes en los dominios de Castilla, por no hallarse con la práctica necesaria para los de Valencia».⁵³ La Resolució reial, en la resulta de 9 de juliol (la mateixa en què es nomenava Raimon d'Eva alcalde major civil), nomenà Francisco Javier Chaves de Córdoba titular de la vara criminal. El seu títol fou expedit el 12 de setembre. Jurà el càrrec davant del capità general, el marquès de la Mina, el 24 de novembre. Tres dies després feia el mateix a l'Ajuntament barceloní.⁵⁴ Cessà en l'alcaldia el 19 de febrer de 1767. De nou retornà a Girona, a la vara que retingué fins al 1771. Un any després, rebutjà servir en una de les dues ben dotades vares de Granada —la seva ciutat natal— perquè preferí acceptar la de Mataró (1772-1776). Després, passà de nou a un insòlit tercer mandat a l'alcaldia gironina, la qual cosa significa que Chaves ja estava força integrat a Catalunya, situació estranya en un lletrat foraster. Així doncs, amb més de quaranta-sis anys de serveis en corregiments i alcaldies castelleses i catalanes, Chaves cloïa el 1780 una modèlica

52. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 155. *Relación de méritos y servicios de Don Francisco Javier de Chaves y Córdoba*. 1755.

53. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 158, *La Cámara, el 17 de mayo de 1762, propone letrados para la vara de alcalde mayor criminal de la ciudad de Barcelona*.

54. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 301. ACA, *Reial Audiència*, reg. 878, f. 305r-310v. San Ildefonso, 12 de setembre de 1762.

carrera administrativa al servei del rei, exempta de conflictes, però malauradament sense accés a cap magistratura territorial superior.⁵⁵

3. L'EQUIPARACIÓ JURISDICCIONAL (1763-1783)

Ignasi Castells i de Casanova, natural de Tremp, era nét del cavaller Domingo Castells Gervàs de les Heres i d'Orcau, veí de Talarn, senyor de Botella i assistent a les Corts de 1701 i 1705 amb el seu fill —pare d'Ignasi—, el també cavaller Antoni Castells, mullerat amb Maria Teresa de Casanova.⁵⁶ Malgrat que Ignasi Castells gaudia de la dignitat nobiliària deguda a la seva posició social, estudià lleis a Cervera, on es graduà com a batxiller, llicenciat i doctor en Dret Civil. El 1741 fou admès com a advocat de l'Audiència catalana.⁵⁷ Sempre acompanyat pel seu germà —Francesc Antoni Castells i de Casanova—, inicià el 1742 la carrera de vares a Manresa, gràcies al nomenament efectuat pel seu corregidor, el tinent coronel Fernando de Guzmán Porcel (1742-1751), per a un càrrec annex a la Subdelegació de la Intendència. Més tard arribaren altres alcaldies, però de poc pes, com la de Montblanc (1752-1756), també vinculada a la Subdelegació de la Intendència. El 1757, per segona vegada, ocupà la vara manresana, on fou nomenat corregidor interí a causa de la mort del corregidor Guzmán.⁵⁸ A partir del 1758 fou assessor de la Subdelegació General de la Renda de Pólvora i Salnitre. Conclòs el seu mandat a Manresa, exercí també les vares d'Igualada (1762-1764) i Lleida (1764-1766).⁵⁹ El 12 de juliol de 1766 la Cambra de Castella el proposà en segon lloc per a ocupar la vara d'alcalde major de Barcelona, vacant perquè finalitzà el seu mandat Raimon d'Eva i Betlloc. Un informe discret adreçat a Manuel de Roda y Arrieta —secretari del Despatx de Gràcia i Justícia— pel conseller de Castella, Pedro Ric Egea, afirmava «no haber oido queja alguna de su conducta».⁶⁰ En la Resolució reial publicada el 28 de novembre, el rei decretà el seu nomenament. El títol li fou expedit el 16 de gener de 1767. La notícia de la seva designació el sorprengué encara a Lleida, per la qual cosa

55. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 511-512.

56. José MORALES ROCA, *Próceres habilitados*, p. 189.

57. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1686, f. 66v, *Libro de matrículas de abogados de la Real Audiencia*. Barcelona, 11 de desembre de 1741.

58. Josep Maria GAY ESCODA, *El corregidor a Catalunya*, p. 648.

59. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Relación de méritos, títulos y grados del Doctor Don Ignacio Castells y de Casanova*. Madrid, 15 d'abril de 1765.

60. AGS, *Gracia y Justicia*, *La Cámara*, el 12 de julio de 1766, *propone letrados para una de las dos varas de alcalde mayor de la ciudad de Barcelona*.

sol·licità i obtingué de la Cambra llicència per a jurar el nou càrrec davant del bisbe lleidatà Manuel Macías Pedrejón, cosa que féu el 6 de febrer. En canvi, al consistori de Barcelona prengué possessió del càrrec disset dies després.⁶¹ Creiem que el seu nomenament fou degut a l'escassa simpatia que Castells professava als jesuïtes, com molt bé informava el corregidor Bernardo O'Conor Phaly el 1768 en donar satisfactòriament curs als expedients i les actuacions de totes les propietats confiscades a la Companyia de Jesús.⁶² Un rei agraït prorrogà el seu càrrec a la vara per a un nou mandat al juny de 1770.⁶³ Llavors el seu nom es tenia present en les consultes per a proveir futures places vacants de magistrat a l'Audiència. I, en efecte, el 5 de maig de 1773 deixava l'alcaldia barcelonina per a fer-se càrrec d'una plaça d'alcalde del crim a causa de l'ascens de Joan Miquel de Magarola a oïdor. Deu anys després ascendí a oïdor al tribunal català a causa de la promoció de Jordi Puig i Modolell a la plaça de regent de l'Audiència mallorquina.⁶⁴ Castells morí exercint aquesta magistratura el 5 de gener de 1793. Estava casat amb Maria Castells i Foixà, la qual sol·licità per al seu fill —el doctor Miquel Castells i Foixà— una plaça de magistrat apel·lant als mèrits contrets pel seu difunt espòs. L'any 1796 fou nomenat alcalde interí del quarter segon de la ciutat de Barcelona, dos anys després era síndic personer a l'Ajuntament i el 1807, comptador. Però no va ser fins al 1815 que Ferran VII el nomenà alcalde del crim de l'Audiència catalana, i el 1821 el nomenà oïdor.⁶⁵

El lletrat aragonès Miguel Gómez substituï l'any 1767 Francisco Javier Chaves de Córdoba. Sabem que aquest individu estudià lleis a la Universitat de Saragossa, on obtingué els graus de llicenciat i doctor en Dret Civil i Canònic. El 1740 fou admès com a advocat de l'Audiència d'Aragó i el 1745, com a advocat dels Reials Consells. Entre 1740 i 1743 oposità per a una càtedra de Dret Canònic en dita universitat, però sense èxit. Anys més tard es traslladà a Madrid, on treballà d'advocat en un bufet de la Cort. En aquest període de la seva vida s'incorporà al Col·legi d'Advocats de Madrid. Gràcies a la seva habilitat com a lletrat, fou nomenat per al prestigiós càrrec d'advocat de cambra de l'infant Fe-

61. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 302. ACA, *Reial Audiència*, reg. 883, f. 22v-2r. El Pardo, 16 de gener de 1767.

62. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Informe del corregidor de Barcelona Bernardo O'Conor Phaly sobre Ignacio Castells y de Casanova*. Barcelona, 30 de setembre de 1768.

63. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 498.

64. ACA, *Reial Audiència*, reg. 537, f. 275v-279r. Aranjuez, 24 d'abril de 1773. ACA, *Reial Audiència*, reg. 989, f. 107v-109r. San Ildefonso, 14 d'agost de 1783. Pere MOLAS RIBALTA, «Las audiencias borbónicas», p. 154-155.

65. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1465, f. 64-65v. Palacio, 20 de desembre de 1815. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1465, f. 168-169v. Palacio, 1 d'octubre de 1821.

lip, duc de Parma i fill de Felip V. Aquest mèrit li oferí la possibilitat d'accedir a la carrera de vares, la qual començà el 1748 sota el guiatge de l'intendent corregidor de Saragossa, el marquès de La Fresneda, qui el designà alcalde major criminal, subdelegat de la Intendència i de la important renda de paper segellat.⁶⁶ El 1752 li va ser prorrogat el mateix càrrec i l'any següent exercí la vara civil saragossana, càrrec que li fou de nou prorrogat el 1756.⁶⁷

El 12 de juliol de 1766 la Cambra de Castella el proposà per a ocupar una de les dues vares d'alcalde major de Barcelona, ja que havia conclòs el seu trienni Chaves de Córdoba.⁶⁸ La Resolució reial de 28 de novembre decretà la seva designació. El seu títol se signà posteriorment amb data del 15 de desembre. La llicència que rebé de la Cambra li possibilità jurar el càrrec davant del regent de l'Audiència d'Aragó —Francisco Lozella— a començaments de febrer de 1767.⁶⁹ El dia 20 d'aquell mes comparegué davant dels regidors de Barcelona i prengué possessió de l'alcaldia. Segons consta en la documentació, Miguel Gómez s'identificà llavors com a alcalde major de Barcelona i «regidor perpetuo de la ciudad de Zaragoza».⁷⁰

El nostre home —com Castells— fou molt actiu en la tramitació dels béns confiscats als jesuïtes a Barcelona, la qual cosa li valgué un informe positiu del corregidor O'Conor Phaly.⁷¹ Possiblement, aquesta ben rebuda aptitud anti-jesuïta explica que no pogués finalitzar el seu mandat, ja que el rei, satisfet, li tenia reservat un futur prometedor a l'alta magistratura territorial. I, en efecte, el 19 d'octubre Miguel Gómez fou cessat en la vara per a la qual havia estat nomenat mesos enrere i el 1768 ocupà una plaça d'alcalde del crim a l'Audiència de Saragossa, a causa de la promoció de Ramón de Segovia a oïdor en el mateix tribunal. És curiós que, a Barcelona, Carles III premiés amb l'ascens a ministre d'audiència els dos alcaldes majors —Castells i Gómez— que havien fiscalitzat les propietats dels jesuïtes expulsats. Però Gómez no va acabar aquí la seva carrera, perquè abans de concloure l'any fou promocionat a oïdor (també a la mateixa audiència) a causa de la jubilació de Joaquín de Villanueva.⁷² Encara més,

66. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 152, *Relación de méritos del Doctor Miguel Gómez, alcalde mayor criminal de Zaragoza*. Madrid, 26 d'octubre de 1752.

67. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 536.

68. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 12 de julio de 1766, para proveer una de las dos varas de alcalde mayor de Barcelona*.

69. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 302. ACA, *Reial Audiència*, reg. 883, f. 26v-30r. Palacio, 15 de desembre de 1766.

70. AHCB, *Veguer*, xxxvii-675, s/f. Barcelona, 10 de juny de 1767.

71. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Informe del corregidor de Barcelona Bernardo O'Conor Phaly sobre Miguel Gómez*. Barcelona, 30 de setembre de 1768.

72. Pere MOLAS RIBALTA, «Las audiencias borbónicas», p. 149 i 151.

anys després, l'any 1770, a causa de la consulta de la Cambra de Castella, fou escollit alcalde de Casa i Cort a Madrid, càrrec que mantingué fins a la seva mort, esdevinguda el 15 de juny de 1773.⁷³

El buit deixat prematurament per Miguel Gómez fou omplert per Bernardo Antonio Oscoz Larraínzar, nascut a Ulzurrun (Navarra), però veí de Valladolid des de petit. A la universitat es graduà com a batxiller i llicenciat en lleis, però féu quatre anys més d'estudis a Osca. L'any 1750 fou admès com a advocat al Col·legi de Madrid, als Reials Consells i a l'Acadèmia de Jurisprudència Pràctica. Dos anys després, el Consell de Castella li comissionà la «visita» dels escrivans a Cuenca i, el 1755, la residència de tots els magistrats de Ciudad Real. Complertes satisfactòriament les comissions, aquell darrer any el rei el nomenà corregidor d'Utiel (1755-1759), on tingué algunes topades amb l'Església perquè no volia contribuir a l'extinció d'una plaga de llagosta que assotava els camps. En finalitzar el seu mandat l'any 1760, a causa, però, del seu «genio y viveza», el Consell el destinà al Regne de València, on prengué residència al corregidor d'Alacant i al seu alcalde major. Aquí exercí la vara interinament durant gairebé set mesos. També portà a terme la residència a Alzira del seu corregidor i alcalde major. L'any 1761, el governador del Consell de Castella, confiant en la seva gestió, el designà assessor de plets i causes de recusació de tots els tribunals ordinaris de Castella.⁷⁴ Destinat aleshores a Catalunya, el rei el nomenà alcalde major de Puigcerdà (1763-1768), on fou corregidor interí i subdelegat de la Intendència a causa de la mort del seu titular, el coronel Antonio Bresciani. L'any 1764 ja tenia una gran experiència en comissions i visites d'aquest tipus, i per aquest motiu Carles III li encomanà la «visita» dels escrivans de Lleida i Cervera.⁷⁵ El conseller de Castella, Jacint Tudó, opinava de Larraínzar, quan aquest fou consultat per a la provisió de la vara vacant de Barcelona, que:

[...] podría inclinar a la Real piedad la circunstancia de haber tenido que dejar en Cataluña, en poder de extraños, una hija de 14 años de edad que por estar enferma no pudo llevar consigo quando se vino a Madrid sin empleo.⁷⁶

73. Joaquín GONZÁLEZ, *Catálogo de la sala de alcaldes de casa y corte en el Archivo Histórico Nacional*, Madrid, Archivo Histórico Nacional, 1925, p. 781.

74. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 164, *Relación de los méritos y servicios del licenciado Don Bernardo Antonio Oscoz y Larraínzar*. Madrid, 24 de juliol de 1782.

75. ACA, *Reial Audiència*, reg. 880, f. 106r-110v. Madrid, 25 de gener de 1764.

76. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 159, *Informe de Jacinto Tudó sobre Bernardo Antonio Oscoz y Larraínzar*. Madrid, 2 de juliol de 1769.

I, en efecte, gràcies als informes positius reservats que Manuel de Roda obtingué del nostre home, Larraínzar pogué accedir a una vara de prestigi com era la barcelonina, un cop Miguel Gómez ocupà la plaça d'alcalde del crim a l'Aragó. En realitat, al maig de 1762 el navarrès ja havia estat consultat per a fer-se càrrec d'aquesta alcaldia, però sabem que l'escollit fou Chaves. Ara, de nou tornava a tenir opcions. Malgrat tot, el seu nom no figurava en la consulta de la Cambra del 7 de setembre de 1768. De fet, el lletrat escollit en un principi pel rei fou José Antonio González, però aquest individu no havia estat mai abans a Catalunya, tot i que tenia l'experiència de servir els corregiments lletrats de Guadix i Andújar, i les vares d'Orihuela, Loja i Jaén. En qualsevol cas, González renuncià al càrrec i la consulta tornà de nou a la Cambra.⁷⁷ No fou pas nomenat cap dels altres dos lletrats presents en la terna, per la qual cosa la consulta de la Cambra de Castella del 18 de gener de 1769 acabà incloent de rebot Larraínzar, llavors a la Cort. La tardana Resolució reial de 4 d'agost resolgué el seu nomenament. El seu títol fou despatxat sis dies després i jurà el càrrec a la Sala Primera de Govern del Consell de Castella el 18 d'agost, un cop satisfeta la *media annata*. Però fins l'11 d'octubre no aparegué pel consistori. Tot i que el conseller de Castella, Lope de Sierra, no havia fet un informe gaire entusiasmada sobre les virtuts professionals de Larraínzar, el redactat per Tudó segurament el contrarestà i decidí per fi l'elecció del nostre home.⁷⁸

Larraínzar cessà en el càrrec el 20 d'abril de 1773 i posteriorment fou traslladat a Andalusia per a exercir la vara d'alcalde major al Puerto de Santa María (1773-1777), on es féu càrrec, l'any següent, del corregiment i la Subdelegació de Rendes a causa de l'absència del seu governador, el comte de Trigona. El 1777 passà a una de les dues vares de Màlaga i el 1783 tornà de nou al Puerto de Santa María, on rebé —al novembre de 1789— els honors d'alcalde del crim de la cancelleria de Granada. Sens dubte, el premi es devia als excel·lents informes que sobre la seva bona conducta feren arribar a Floridablanca el bisbe de Cadis i el president de la cancelleria, Juan Mariño de la Barrera. Conclòs el seu mandat, es féu càrrec del corregiment d'Andújar (1792), plaça que es convertí en la seva darrera destinació.⁷⁹

77. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 159, *La Cámara, el 7 de septiembre de 1768, propone letrados para una de las varas de alcalde mayor de la ciudad de Barcelona*.

78. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 302. ACA, *Reial Audiència*, reg. 885, f. 127r-131v. San Ildefonso, 10 d'agost de 1769.

79. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 822/34, *Informes reservados sobre Bernardo Antonio Oscoz y Larraínzar, alcalde mayor del Puerto de Santa María*. 1787. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 598.

Per a reemplaçar Ignasi Castells, designat alcalde del crim de l'Audiència catalana, s'escollí el granadí Pedro Celestino Saravia, natural de Guadix i llicenciat en lleis per la Universitat d'Orihuela. El 1751 fou admès com a advocat de la cancelleria de Granada i també dels Reials Consells. Un any abans havia estat nomenat pel conseller d'Hisenda —Pedro Díaz de Mendoza— fiscal del Negociat de la Incorporació de Terres Venudes per la Corona al Regne de Granada. Després es traslladà a la Cort, on exercí d'advocat, però durant poc temps, ja que acceptà un càrrec de corregidor de senyoriu a Galícia. En aquesta província, l'intendent, Juan Felipe de Castaños, el nomenà subdelegat de l'única contribució. El 1755 fou corregidor interí a Barbastre, però no sabem la data exacta de la seva designació. Ens consta que durant aquest any fou consultat —en segon lloc i sense èxit— per a la vara de Balaguer.⁸⁰ No obstant això, el 1758 el rei decidí nomenar-lo alcalde major d'Ayna i Elx, i el 1763 es féu càrrec a Catalunya —després de ser consultat en segon lloc— de l'alcaldia de Manresa (1763-1766). En aquesta ciutat tingué serioses topades amb els regidors i el corregidor quan intentà denunciar irregularitats en la gestió del municipi. Poc abans del seu cessament, es féu càrrec interinament del partit, un cop mort el seu corregidor, el tinent coronel Antonio Martínez de Arguedas. L'any 1767 passà a la vara i la Subdelegació de la Intendència de Montblanc, on estigué fins al 1770.⁸¹ En la consulta de la Cambra del 28 d'abril de 1773 fou proposat en segon lloc per a ocupar la vara de Barcelona, deixada vacant —com hem vist— per Castells. L'informe reservat de Jacint Tudó, tot i que era favorable, feia esment dels incidents de Manresa, on:

[...] había manifestado su zelo por el bien público, y que a sus representaciones se debió la reforma de algunos abusos introducidos en aquel Ayuntamiento, con quien en otros asuntos y no menos con el Corregidor procedió con alguna viveza que motivó a la Audiencia de Barcelona a que recíprocamente les amonestase y contubiese.⁸²

La Resolució de 21 de maig disculpà aquesta conducta i decretà el seu nomenament. El seu títol reial fou despatxat sis dies més tard i jurà la vara el 15 de

80. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 154, *La Cámara, el 28 de abril de 1755, propone letrados para la vara de alcalde mayor de Balaguer*.

81. AHN, *Consejos*, llig. 13384/104, *Relación de méritos y servicios del licenciado Don Pedro Celestino Saravia*. Madrid, 22 de gener de 1770.

82. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 161, *La Cámara, el 28 de abril de 1773, propone letrados para una de las dos varas de alcalde mayor de la ciudad de Barcelona*.

juny a la Sala Primera de Govern del Consell de Castella, després de pagar la *media annata*. A Barcelona jurà el càrrec davant dels regidors de la ciutat el 13 de juliol.⁸³ Cessà en la vara el 31 d'octubre de 1776. A primers de novembre fou designat assessor i jutge ordinari del coronel José Urdín, governador polític i militar de la Vall d'Aran.⁸⁴ Pedro Celestino Saravia tornà a Barcelona l'any 1784, un cop conclòs el seu mandat en aquella assessoria, però aleshores com a nou alcalde major de segona classe.

En substitució de Larraínzar, el monarca nomenà un aragonès amb una gran experiència en vares i corregiments. Ens referim a José Moya. Aquest lletrat, nascut a Borja (1725), estudià lleis a la Universitat d'Osca, on es graduà com a batxiller i llicenciat (1743). Poc després fou admès com a advocat de l'Audiència d'Aragó i dels Reials Consells.⁸⁵ El seu primer càrrec fou en terres castellanes. El 1755 fou designat corregidor d'Àvila. Després s'ocupà de les alcaldies de Segòvia (1761-1764), Burgos (1765-1768) i Cartagena (1768-1773). Abans havia rebutjat el servei a la vara de Badajoz.⁸⁶ La consulta de la Cambra, datada el 19 de gener de 1773, li suposà figurar —en primer lloc— en la terna per a fer-se càrrec d'una de les dues vares vacants de Barcelona. Segons l'informe reservat del conseller de Castella, Andrés de Valcárcel, redactat el 1760, Moya era un lletrat de «genio pacífico y de buena conducta; que era desinteresado y más que mediano en la profesión».⁸⁷ La Resolució reial es decretà el 12 de febrer del mateix any. El seu títol fou expedit sis dies després i jurà el càrrec a la Sala Primera del Consell el 16 de març, un cop satisfeta la *media annata*. A l'ajuntament barceloní prengué possessió del càrrec el dia 21 d'abril.⁸⁸ Sabem que cessà el 14 d'agost de 1776 i que fou destinat a Andalusia, concretament al corregiment de Mancha Real (1776-1779).⁸⁹ Un cop finalitzat el seu mandat, la seva carrera féu un inesperat salt qualitatiu en ésser nomenat oïdor a Amèrica. Primer estigué a l'Audiència de Guadalajara (1779-1787) i després a la de Mèxic —a la Nova Es-

83. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 303. ACA, *Real Audiencia*, reg. 888, f. 306v-310r. Aranjuez, 27 de maig de 1773.

84. ACA, *Real Audiencia*, reg. 893, f. 10-12r. San Lorenzo, 5 de novembre de 1776.

85. Miguel Ángel GONZÁLEZ DE SAN SEGUNDO, «Noticia de ministros de las audiencias indianas procedentes de las universidades aragonesas», *Hidalguía* (Madrid), núm. 234 (1992), p. 716.

86. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 587.

87. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 161, *La Cámara, el 19 de enero de 1773, propone letrados para una de las dos varas del alcalde mayor de la ciudad de Barcelona*.

88. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 303. ACA, *Real Audiencia*, reg. 888, f. 63-66v. El Pardo, 18 de febrer de 1773.

89. María Luisa ÁLVAREZ CAÑAS, «Los corregidores de letras en la administración territorial andaluza», *Revista de Historia Moderna. Anales de la Universidad de Alicante* (Alacant), núm. 13-14 (1995), p. 142 i 149.

panya—, tribunal de molt més pes polític (1787-1795) i on estigué fins a la seva mort.⁹⁰

Fulgencio Antonio Molina fou cridat a substituir l'andalús Pedro Celestino Saravia quan aquest passà a servir l'assessoria lletrada de la Vall d'Aran. Molina, advocat murcià amb bufet propi, també tenia una àmplia experiència professional quan arribà a Barcelona. Començà la carrera de vares a l'alcaldia d'Alhama el 1750. Segons els consellers de Castella, Diego Adorno Dávila i Manuel de Montoya, el nostre home era considerat «sujeto de buen juicio, habilidad, experiencia y literatura; bastante vivo».⁹¹ En acabar el seu mandat, fou traslladat al corregiment de Sisante i Vara del Rey (1755-1757), i a les alcaldies d'Almansa (1757-1760) i Palma (1760-1769). Poc temps exercí la vara de Cartagena i el corregiment interí de Requena. Però de Palma passà al corregiment de Villacaryo (1769-1772) i el 1772 es féu càrrec d'una de les dues vares valencianes. Aquí, el secretari de la Guerra —el comte de Ricla— informà de la bona actuació que Molina tingué dintre de la Junta d'Agravis.⁹² Els serveis prestats a València li permeteren ésser proposat en segon lloc a la consulta de juny de 1776 per a ocupar una de les vares de Barcelona, però la seva oportunitat arribà un mes després, en la consulta de la Cambra del 31 de juliol, en què fou consultat en primer lloc.⁹³ Ignorem la data de la resolució reial corresponent, però el seu despatx fou expedit el 10 de setembre. Jurà el càrrec al Consell de Castella el dia 23 del mateix mes, tot i que per motius personals sol·licità i obtingué de la Cambra una pròrroga de quaranta dies abans de prendre possessió del càrrec a Barcelona. De fet, fins al 8 de novembre no féu acte de presència a l'Ajuntament.⁹⁴ Conclòs el seu mandat, la Resolució reial de 23 de juny de 1780 prorrogà de nou el seu càrrec a la vara un altre trienni,⁹⁵ càrrec que ocupà fins a la seva mort, el 16 de febrer de 1783.

Poc abans de la presa de possessió de Molina, el navarrès Pedro Agustín Mendieta Murga, substituït de José Moya, fou nomenat alcalde major de l'altra vara vacant barcelonina. Sabem d'aquest hàbil lletrat que era nebot del tinent

90. Mark A. BURKHOLDER i D. S. CHANDLER, *De la impotencia a la autoridad: la Corona española y las audiencias en América (1687-1808)*, Mèxic, Fondo de Cultura, 1984, p. 278-279, 338-339 i 390-391.

91. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 151, *La Cámara, el 12 de agosto de 1750, propone letrados para la vara de alcalde mayor de Alhama*.

92. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 578-579.

93. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 161, *La Cámara, el 31 de julio de 1776, propone letrado para una de las dos varas de alcalde mayor de Barcelona*.

94. ACA, *Reial Audiència*, reg. 892, f. 440v-445r. San Ildefonso, 10 de setembre de 1776.

95. ACA, *Reial Audiència*, reg. 896, f. 173v-174r. Madrid, 6 de juliol de 1780.

general Melchor de Mendieta i que inicià la carrera administrativa al servei del rei a la vara de Santander (1761-1767), on, a més, era auditor de marina a la província. Més de quatre vegades fou proposat per a càrrecs com el de corregidor d'Hellín, però acceptà el d'Alcaraz el 1767, càrrec que li fou prorrogat el 1771. Gairebé un mes després es féu càrrec de l'alcaldia de Zamora (1771-1776), i en finalitzar el seu mandat, la Cambra de Castella, d'acord amb la consulta del 4 de juny de 1776, el proposà en primer lloc per a una de les vares de Barcelona.⁹⁶ El seu títol reial fou despatxat el 7 de juliol i jurà el càrrec davant del Consell vuit dies després, un cop pagada la *media annata*. El 14 d'agost féu el mateix davant dels regidors de la capital catalana.⁹⁷ Cessà a l'alcaldia el 2 de novembre de 1779 i passà al corregiment de Palència (1779-1783), i pel Decret d'1 d'octubre de 1783, al de Medina del Campo. El 1789, el rei el nomenà alcalde major d'Isla de León i li concedí —el 13 de novembre del mateix any— el títol d'alcalde del crim de la cancelleria de Granada. Segons Isidro Gil de Paz —conseller de Castella—, Mendieta era «sujeto de suficiente literatura [...] de prudencia y buenas costumbres». Continua en aquesta destinació fins al seu cessament l'any 1795. A partir d'aquest moment, desconexem les seves activitats posteriors.⁹⁸

Per a substituir-lo, el rei nomenà José Javier de la Gandara y Salazar, lletrat nascut a Valladolid l'any 1728. El seu pare fou relator de la cancelleria d'aquella ciutat. Estudià dret a la universitat de la seva ciutat natal i després treballà d'advocat en un prestigiós bufet, però també instruí comissions importants per ordre de la cancelleria a les poblacions de San Clemente i Alcázar de San Juan.

L'any 1755 Ferran VI designà De la Gandara alcalde major de Sepúlveda i en concloure el mandat el destinà a les vares de Salamanca (1760-1763) i Toro (1763-1768). A l'agost de 1768, la Cambra de Castella el proposà per a ocupar el corregiment d'Úbeda i Baeza.⁹⁹ Però, finalment, va ser destinat a Madrigal (1769-1770) i Reinosa (1772-1776), després de la renúncia de Bonillo a l'alcaldia per considerar-la de categoria inferior. De la Gandara y Salazar arribà a Barcelona quan acabà el seu trienni a la ben dotada vara de Burgos (1776-1779), però abans fou consultat per a fer-se càrrec del corregiment de la vila de Molina y Atienza. La Cambra, però, l'incloué en primer lloc en la terna consultada al rei el 10 de novembre de 1779. En general, els informes reservats que rebé Manuel de Roda sobre les virtuts professionals del nostre home foren positius. El con-

96. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 161, *La Cámara, el 4 de junio de 1776, propone letrados para una de las dos varas de alcalde mayor de la ciudad de Barcelona*.

97. ACA, *Reial Audiència*, reg. 892, f. 349r-353v. Madrid, 7 de juliol de 1776.

98. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 574.

99. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 159, *La Cámara de Castilla, el 22 de agosto de 1768, propone letrados para el corregimiento de Úbeda y Baeza*.

seller de Castella —Manuel Arredondo Carmona—, que havia estat oïdor a la cancelleria de Valladolid i que curiosament coneixia De la Gandara y Salazar, deia d'ell «que sus modales y genio eran muy buenos, de arregladas operaciones de conducta y buen juicio». Malgrat tot, el president d'aquell tribunal, Gregorio Portero de la Huerta, simplement digué que «hallo de este sujeto que era de edad de 51 años, de principios regulares en la jurisprudencia, celoso en el cumplimiento de su obligación y aplicado».¹⁰⁰

La Resolució reial de 24 de desembre decidí el seu nomenament. El seu despatx fou expedit amb data 13 de febrer de 1780, però abans sol·licità dues pròrrogues, de dos mesos i vint dies, respectivament, per a prendre possessió del càrrec, així com llicència per a jurar la vara davant del regent de l'Audiència catalana, Manuel Francisco Torrente Castro, cosa que féu el 18 de maig de 1780. Aquell mateix dia jurà el càrrec al consistori.¹⁰¹ Sabem que cessà el 21 de gener de 1784 i que pel Decret d'1 d'octubre de 1783 fou nomenat alcalde major de Calatayud i, l'any 1791, probablement, titular d'una de les dues vares de València. El 1798 tornà a ocupar de nou la vara barcelonina.

4. ALCALDES MAJORS DE TERCERA I SEGONA CLASSES (1783-1808)

L'aragonès Andrés de Ciria, alcalde major de tercera classe, segons el que disposava el Reial decret de 1783, nasqué l'any 1730 a la vila d'Àgreda (bisbat de Tarassona). Fou admès com a advocat de l'Audiència d'Aragó i dels Reials Consells el 1759. El seu accés a la carrera de vares es produí el 1762, en ésser designat alcalde major de Miranda de Ebro. Finalitzat el seu mandat, l'any 1766 passà a la vara de tinent d'alcalde major de Las Encartaciones i Avellaneda. Després es traslladà a Catalunya, on s'ocupà de les alcaldies de Montblanc (1770-1774), Vic (1775-1778) i Tàrraga (1778-1783). El Decret d'1 d'octubre de 1783 li obrí la vara de tercera classe o més antiga de Barcelona. El seu títol fou expedit el 14 de desembre i jurà el càrrec a la Sala Primera del Consell de Castella nou dies més tard. Fins al dia 24 de gener de l'any següent no féu el mateix a Barcelona.¹⁰² El 1785 assumí el corregiment interí a causa del trasllat del corregidor —Fèlix O'Neill— a la Capitanía d'Aragó, per la qual cosa li fou pagada

100. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 162, *La Cámara, el 10 de noviembre de 1779, propone letrados para una de las dos varas de alcalde mayor de la ciudad de Barcelona*.

101. AGS, *Gracia y Justicia*, llibre de registre, 305. ACA, *Reial Audiència*, reg. 896, f. 89v-93r. El Pardo, 13 de febrer de 1780.

102. ACA, *Reial Audiència*, reg. 900, f. 16v-19r. Aranjuez, 14 de desembre de 1783.

la meitat del sou de corregidor.¹⁰³ Els informes reservats que arribaren a Floridablanca sobre la conducta de De Ciria foren molt desiguals. Si bé el bisbe de Barcelona, Gabino de Valladares, deia «que le he tratado poco, pero que está, según he podido comprender por conversaciones de particulares, en el concepto de un juez laborioso, desinteresado, de vida arreglada y de buena intención en el manejo de los asuntos a su cargo», l'intendent, el baró de La Linde, dissentia d'aquesta opinió i afirmava «[...] que tiene Ciria cortos alcances y su destiñerés corto también y poco acreditado, y que su genio es bondadoso y tal vez por lo mismo se entrega a sus subalternos que en todo le descansan demasiado». En canvi, Bonaventura de Ferran, degà de l'Audiència, considerava que el nostre home «ha manifestado su suficiencia y aptitud, desinterés y aplicación y actitud en las materias públicas».¹⁰⁴

De Ciria cessà a l'alcaldia el 10 de maig de 1788. Després fou destinat al regiment aragonès de lletres de Daroca. Suposem que continuà en aquesta destinació fins l'any 1793, perquè l'Audiència de València —a causa de la mort de l'oidor Juan García de Àvila— adreçà a la Cambra una llista de possibles candidats per a ocupar la plaça vacant i en la qual figurava el seu nom.¹⁰⁵

A causa de la sobtada mort del murcià Pedro Andrés Díaz Sánchez, alcalde major de Lleida que havia estat nomenat alcalde major de segona classe o més modern de Barcelona pel Decret d'1 d'octubre de 1783, Carles III es veié obligat a substituir-lo —d'acord amb la consulta de la Cambra del 12 de novembre— pel ja conegut Pedro Celestino Saravia, el qual havia conclòs el seu mandat d'assessor o jutge ordinari de la Vall d'Aran, càrrec per al qual fou nomenat l'any 1776.¹⁰⁶ La Resolució reial de 5 de desembre acordà la seva designació, però el títol li fou lliurat el 10 de febrer de 1784. El 24 de maig prengué possessió de la vara davant del regent Manuel Francisco Torrente Castro. A l'Ajuntament també jurà el càrrec el mateix dia.¹⁰⁷ Continuava en aquesta plaça quan la

103. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Carta de la Cámara de Castilla al Ayuntamiento de Barcelona para que se le pague al alcalde mayor Don Andrés de Ciria, la mitad del sueldo de corregidor interino*. Madrid, 1 de febrer de 1786.

104. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 822/24, *Informes reservados de Andrés de Ciria, alcalde mayor de Barcelona*. Madrid, 1787.

105. AHN, *Consejos*, llig. 20074/50, *Propuesta de candidatos a ocupar la plaza de oidor de la Audiencia de Valencia por fallecimiento de Juan García de Àvila*. València, 1793.

106. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 163, *La Cámara, el 12 de noviembre de 1783, propone letrados para la vara de alcalde mayor de segunda clase o más moderna de la ciudad de Barcelona, por el fallecimiento de Pedro Andrés Díaz Sánchez*.

107. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 306. ACA, *Reial Audiència*, reg. 900, f. 119v-123r. El Pardo, 10 de febrer de 1784.

mort el sorprengué el 9 d'octubre de 1787. Deixava una filla òrfena (Maria Saravia), a la qual Floridablanca adjudicà una pensió vitalícia de mil cinc-cents rals anuals, que s'havien de descomptar del salari d'alcalde major de tercera classe de Gaspar Jover i Terés.¹⁰⁸

Per a substituir Andrés de Ciria hauria d'haver pres possessió de la vara de tercera classe Antonio Andrés González. Aquest lletrat madrileny tenia una àmplia experiència en places com la vara d'alcalde major de la *mesta* (*quadrilla* de León), Tortosa, Trujillo i Isla de León, o els corregiments lletrats de Jaén, Molina i Atienza. Quan finalitzà el seu mandat en una de les dues prestigioses alcaldies de Cadis, la Cambra el proposà per a Barcelona en la consulta del 5 de desembre de 1787. La resolució reial corresponent es publicà el 29 de febrer de 1788.¹⁰⁹ Antonio González renuncià a la vara barcelonina, però no sabem els motius d'aquesta renúncia. En canvi, sí que acceptà la de Múrcia.¹¹⁰ Com a conseqüència d'aquest imprevist, la consulta hauria d'haver estat retornada a la Cambra. Tot i que desconeixem les incidències posteriors d'aquest procés, una nova resolució resolgué que es nomenés alcalde major el lletrat català Gaspar Jover i Terés.

Aquest targarí nascut el 1738, pertanyia a una important família de juristes i rics rendistes de Tàrraga. El seu besavi —el doctor en Dret Raimon Jover— fou, els anys 1661 i 1668, paer en cap de la vila, igual que el seu avi, el també doctor Bonaventura Jover i Clusa, síndic, prohoms i paer en cap els anys 1706 i 1710. El pare de Gaspar, el notari Raimon Jover i Nadal, es mullerà amb Magina Terés Itúrbide —amb avantpassats materns d'origen basc—, filla del notari Raimon Terés i Vilaplana, un dels botiflers més importants de Tàrraga. Gràcies a aquest matrimoni, Raimon Jover i Nadal accedí a importants càrrecs municipals a la població, on l'any 1729 substituï el seu sogre a la regidoria, la qual tornà a ocupar el 1732, any en què, a més, fou nomenat familiar de la Inquisició, amb les immunitats corresponents.¹¹¹

Gaspar Jover i Terés continuà la carrera de lleis iniciada pels seus progenitors i avià es graduà successivament com a batxiller, llicenciat i doctor a la Universitat de Cervera. Poc després fou admès com a advocat de l'Audiència i dels Reials Consells. La primera vara que ocupà fou la d'Agramunt (1762-1766). Quan

108. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», nota 488, p. 386.

109. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 306.

110. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 165, *Relación de los méritos y servicios del licenciado Don Antonio de Andrés González*. Madrid, 13 d'agost de 1769.

111. Josep Maria PLANES I CLOSA, *La nissaga Jover de Tàrraga: les primeres generacions, 1649-1739*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, col·l. «Natan Estudis», núm. 8, p. 61 i 177-189.

acabà el seu trienni, fou destinat a Camprodon (1766-1770), vara vinculada a la Subdelegació de la Intendència. Per nomenament de l'intendent Felipe Castaños, s'encarregà de la recaptació del cadastre en aquest partit. El 1770 passà a Manresa, on substituï interinament el corregidor i subdelegat de la Intendència, que havia mort. Aquí també presidí la Junta Municipal de Temporalitats, responsable de la gestió dels béns confiscats als jesuïtes. L'any 1775 fou alcalde major de Lleida, però el 1780 fou destinat a la vara d'Osca, on presidí la Junta de Propis de la Ciutat, encarregada del pagament de les nombroses obres públiques que estava fent l'Ajuntament.¹¹² A l'alcaldia de Sant Felip, per a la qual fou designat el 1783, destacà per la repressió i el càstig de gitanos i vagabunds. Per aquest motiu, el comte de Floridablanca rebé informes positius de les autoritats valencianes. L'arquebisbe de València, en un document amb data 20 de juliol de 1786, manifestà que Jover era «laborioso, activo, desinteresado, exacto e imparcial». De la mateixa opinió eren el regent de la Reial Audiència, Ángel Antonio Figueroa Prado, i l'intendent Pedro Francisco de Pueyo, que el consideraven «benermérito de ser empleado en lo que fuese del Rl. Agrado».¹¹³ Possiblement, aquests informes foren decisius per a què, un cop acceptada la renúncia d'Antonio Andrés González, el rei el nomenés alcalde major de tercera classe, però amb l'afegit —sens dubte molt poc gratificant— que un terç del seu salari contribuís a sufragar la pensió de la filla del difunt Pedro Celestino Saravia. No sabem la data de la seva consulta, ni la de la resolució, però sí que sabem que el despatx del seu títol s'expedí el 27 de juliol de 1788. Jurà la vara a Barcelona, davant del regent Juan Antonio Paz Merino, el dia 19 de setembre. En canvi, al consistori ho féu l'endemà.¹¹⁴

El mandat d'Andrés González no fou gens fàcil, perquè hagué d'afrontar una difícil conjuntura política i econòmica dominada per la carestia d'aliments, que es traduí, l'any 1789, en els anomenats *rebomboris del pa*, i també per la guerra amb la França revolucionària (1793-1795), que l'obligà a fer-se càrrec interinament del corregiment a causa de l'absència dels seus titulars.¹¹⁵ Gràcies a la seva eficient actuació per a superar les dificultats del moment, el rei li concedí, a finals de 1789, els honors d'alcalde del crim de l'Audiència de Catalunya.¹¹⁶

112. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 164, *Relación de los méritos, títulos y grados del Doctor Don Gaspar Jover y Terés*. Madrid, 23 de maig de 1785.

113. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 823/6, *Informes reservados sobre Gaspar Jover y Terés, alcalde mayor de San Felipe*. Madrid, 1786.

114. ACA, *Reial Audiència*, reg. 900, f. 16v-19r. San Ildefonso, 27 de juliol de 1788.

115. Pere MOLAS RIBALTA, «Relacions de mèrits de la família Jover i altres lleidatans», *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell* (Tàrraga), núm. 7 (1995), p. 151-156.

116. ACA, *Reial Audiència*, reg. 989, f. 188r-189v. Madrid, 11 de desembre de 1789.

Anys després, Carles IV decidí prorrogar-li el càrrec a la vara per mitjà de la Resolució de 19 de desembre de 1794.¹¹⁷ Durant els darrers anys del seu mandat, una greu malaltia l'obligà —segons recordava el regidor degà, el comte de Creixell— a «despachar en su casa lo gubernativo y lo contencioso».¹¹⁸ Morí a Barcelona el 22 de juny de 1798. Gaspar Jover no tingué fills, però estava casat amb una dama valenciana, Tomasa de Messeguer i de Arrufat, «dueña o azafata mayor de la Reina». Un germà seu, el doctor Pau Antoni Jover i Terés, exercí a Tàrrrega diversos càrrecs municipals i fou director de la Societat Econòmica d'Amics del País de la vila, amb la qual cosa donava continuïtat a una família que durant el primer terç del segle XIX continuà al servei de la monarquia.

Un cop mort Pedro Celestino Saravia, la Cambra proposà al rei de cobrir la vacant produïda amb Josep Bonaventura Miquel i Castellvaquer. Aquest lletrat nascut a Viella (Vall d'Aran) —on era regidor i assessor del governador— començà la carrera de vares a Puigcerdà (1772-1776) i després ocupà les alcaldies de Vilafranca del Penedès (1777-1782) i Terol (1783-1787). Precisament fou aquí, a Terol, on el seu bisbe adreçà a Floridablanca un informe reservat molt negatiu sobre el seu comportament. Hi deia el següent:

Que el concepto público y voz común es que no tiene este Alcalde Mayor la actitud correspondiente, ni aun la regular para el desempeño de su oficio: que es interesado, y admite gratificaciones aun en dinero y que por este medio se logra en su tribunal mejor y más pronto despacho. Que en los asuntos de ruido y quimera que suelen ocurrir en los pueblos entre mozos, y que se terminan regularmente por providencia, lo común es exigir de cada uno ocho o diez pesos y despachar todos después de haberles tenido antes algunos dias en las cárceles [...].¹¹⁹

Tot sembla indicar que aquestes opinions no influïren gaire en el moment en què la Cambra de Castella el consultà en primer lloc el 5 de desembre de 1787 per a ocupar la vacant de l'esmentada vara de segona classe o més moderna de Barcelona. La Resolució reial de 8 de febrer de 1788 acceptà el seu nomenament,

117. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 8 de octubre de 1794, proponiendo letrados para alcalde mayor de segunda clase por haber cumplido su sexenio José Buenaventura Miguel y Castellvaquer*.

118. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1202, f. 195-206v. Barcelona, 28 d'abril de 1798.

119. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 823/46, *Informe reservado del obispo de Teruel sobre José Buenaventura Miguel y Castellvaquer*. Terol, 16 de setembre de 1786. També assessorà el governador de la Vall d'Aran.

però inclogué una amenaçadora reserva en què se li advertia «que cuide su conducta para no ser separado [del càrrec]». ¹²⁰ El seu despatx fou expedit el 6 d'abril i jurà la vara davant del regent de l'Audiència —Juan Antonio Paz Merino— el 2 de juny, dia en què, a més, prengué possessió del càrrec al consistori. ¹²¹

A Barcelona la seva conducta fou igualment problemàtica, però en finalitzar el seu sexenni, Carles IV, d'acord amb la consulta de la Cambra, decidí prorrogar el seu càrrec per a un nou mandat al desembre de 1794. ¹²² Castellvaquer es mantingué en el càrrec fins al 6 d'abril de 1798, data en què morí. ¹²³ El substituí el ja conegut José Javier de la Gandara y Salazar, que fou alcalde major de Barcelona entre els anys 1780 i 1784.

Aquest val·lisoletà havia finalitzat els seus mandats a les vares de Calatayud i València. Mentre serví a l'Aragó, el regent de l'Audiència —Baltasar de Aparregui— i l'intendent Antonio Navarro emeteren sengles informes d'aprovació, però el bisbe de Tarassona criticà de manera severa les seves maneres i la seva vida privada. ¹²⁴ No obstant això, Floridablanca valorà més els informes dels dos primers i no tingué cap inconvenient a influir el monarca per a nomenar De la Gandara y Salazar de nou alcalde major de Barcelona, però ara de segona classe. Malgrat tot, no hem pogut localitzar la seva consulta ni la resolució reial corresponent, però sí el despatx que li fou lliurat el 20 de setembre de 1798. Curiosament, com que llavors estava destinat a València, sol·licità de poder jurar la seva plaça en aquella audiència, cosa que féu sens dubte el 22 d'octubre. A l'Ajuntament de Barcelona —reunits tots els regidors—, practicà el mateix ritual el 13 de novembre. ¹²⁵ De tota manera, De la Gandara y Salazar pogué gaudir poc temps d'aquest càrrec, perquè morí sobtadament el 20 de març de 1799.

En morir l'alcalde major de tercera classe Gaspar Jover, l'hauria d'haver reemplaçat l'americà de naixement Francisco López Lisperguer, però aquest alcalde honorari del crim de la cancelleria de Valladolid —nomenat el 31 de juliol de 1798— no es dignà a retirar els seus despatxos de la Cambra, perquè el rei l'ha-

120. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 164, *La Cámara, el 5 de diciembre de 1787, propone letrados para la vara de alcalde mayor de segunda clase o más moderna de Barcelona por fallecimiento de Pedro Celestino Saravia*.

121. AGS, *Gracia y Justicia*, reg. 306. ACA, *Reial Audiència*, reg. 904, f. 103-107v. Aranjuez, 6 d'abril de 1788.

122. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1193, f. 14-15r. Aranjuez, 3 de febrer de 1795.

123. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 576-577.

124. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Alcaldes mayores», p. 157-158.

125. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1197, f. 187v-190r. San Ildefonso, 20 de setembre de 1798.

via nomenat fiscal interí de la Sala d'Alcaldes de Casa i Cort.¹²⁶ Com a resultat d'aquesta renúncia, la vara més antiga de Barcelona quedà a les mans d'un expert i també polèmic lletrat català: Josep Gaietà Garcini de Salamó.

Josep Gaietà Garcini de Salamó nasqué a Tortosa l'any 1750. Era membre d'una família nativa de la vila francesa de Saint-Tropez (comtat de Niça) que es domicilià a la ciutat tortosina quan arribà al tron Felip V. El seu avi, Rafael Garcini, s'enriquí gràcies als queviures que proporcionà a l'Exèrcit borbònic. El pare, Jaume Garcini i Martí, es mullerà en segones noces amb Antònia Garcini de Salamó, la qual cosa li permeté emparentar-se amb les famílies Torres i Queralt.¹²⁷ El nostre Josep Gaietà Garcini estudià dret a la Universitat de València, tot i que s'havia graduat com a batxiller a Osca l'any 1771.¹²⁸ Quatre anys més tard fou admès com a advocat de l'Audiència de Catalunya i durant algun temps tingué un bufet obert a la ciutat de Barcelona.¹²⁹ Els seus primers càrrecs al servei del rei estigueren relacionats amb la milícia. L'any 1780, el coronel d'artilleria José Gerónimo el nomenà advocat fiscal d'aquell cos. L'any següent, el corregidor Jacinto Pazuengos el designà jutge de reclamacions a la cúria ordinària. Aquests càrrecs eren compaginats amb les assessories dels monestirs de Montserrat i Sant Benet.¹³⁰ Quan tornà a Barcelona, les autoritats reials el nomenaren

126. L'esmentat Francisco López Lisperguer nasqué a la ciutat de La Plata (Bolívia) l'any 1750. Era fill de José López Lisperguer, natural de Santiago de Xile, que fou oïdor a les audiències de Charcas (1749-1771) i Quito (1771-1777). Francisco López Lisperguer estudià filosofia i lleis a La Plata i a la Universitat de Valladolid. Fou alcalde major de Navalcarnero (1783) i corregidor d'Utiel (1786) i de Terol (1790). També rebé els honors d'alcalde del crim de la cancelleria de Valladolid (1792). Poc després d'ésser nomenat alcalde major de Barcelona, el rei el designà fiscal interí a la Sala d'Alcaldes de Casa i Cort (1798), però l'any següent obtingué la plaça en propietat. L'any 1804 fou nomenat alcalde de Casa i Cort supernumerari i, dos anys després, titular. Fou ministre togat del Consell d'Índies (1807) i, a les Corts de Cadis, diputat per Buenos Aires (1810-1814). Des del 1812 era membre del Tribunal Suprem de Justícia, motiu pel qual fou jubilat —dos anys més tard— del Consell d'Índies per Ferran VII, malgrat que fou un dels seixanta-nou diputats que signà un manifest contra el sistema constitucional. Morí l'any 1823. Mark. A BURKHOLDER, *Biographical Dictionary of Councilors of the Indies, 1717-1808*, Connecticut i Nova York, Greenwood Press, 1984, p. 70.

127. Alberto GARCÍA CARRAFFA i Arturo GARCÍA CARRAFFA, *El solar catalán, valenciano y balear*, Sant Sebastià, Librería Internacional, 1968, col·l. «Heráldica», núm. IV, p. 263-264.

128. José María LAHOZ FINESTRES, «Graduados catalanes en las facultades de leyes y cánones de la Universidad de Huesca», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* (Barcelona), núm. XV (1997), p. 186.

129. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1689, f. 10v, *Libro de matrículas de abogados de la Real Audiencia*. Barcelona, 23 d'octubre de 1775.

130. AHN, *Consejos*, llig. 13361/147, *Relación de los méritos, títulos y grados del bachiller Don José Cayetano Garcini de Salamó*. Madrid, 24 de juliol de 1807.

—els anys 1792 i 1796— alcalde interí del quarter cinquè.¹³¹ El 8 d'abril de 1798, el capità general, Agustín de Lancáster, el designà interinament alcalde major per a cobrir la mort de Castellvaquer i la greu malaltia que patia Jover. Aquest nomenament suscità el rebuig dels ministres de l'Audiència quan Garcini hagué de presidir la llotja del teatre, perquè l'elecció de l'alcalde major era llavors responsabilitat del rei, no del capità general. No obstant això, Garcini fou acceptat com a assessor provisional del corregidor —el marquès de Vallesantoro— un cop mort Jover, moment en què no hi havia en actiu cap alcalde major a Barcelona.¹³²

La situació irregular de Garcini fou normalitzada per Carles IV quan el nomenà —ni més ni menys— alcalde major de tercera classe, honor només reservat a lletrats amb molts anys de servei a la carrera de vares, cosa que no tenia Garcini. Malgrat tot, el rei l'escollí tot i que no estava proposat per la Cambra en la consulta del 17 d'abril de 1799.¹³³ Hem de suposar que el capità general de Catalunya i el corregidor el degueren recomanar de manera especial; si no, no s'explica aquest nomenament il·lògic d'un lletrat al qual mancava experiència, però a qui sens dubte sobraven connexions familiars que gaudien —com veurem després— de la protecció del totpoderós Godoy.

El despatx reial de Garcini fou expedit l'11 de juny. Obtingué llicència de la Cambra per a jurar el càrrec davant l'Audiència del país, cosa que féu l'1 de juliol, dia en què prengué possessió del càrrec a l'Ajuntament.¹³⁴ Però això no fou tot. L'any 1802, com a conseqüència de la visita de Carles IV a Barcelona, li foren concedits els honors d'alcalde del crim de l'Audiència de Catalunya, dignitat atorgada a lletrats amb una dilatada carrera, cosa que no era en absolut el cas del nostre home.¹³⁵ Cessà a l'alcaldia el 13 de gener de 1806, però sense renunciar a les assessories dels cossos d'enginyers i d'artilleria, així com a alguna subdelegació de l'intendent. L'any 1807 es féu càrrec de nou del quarter cinquè de la ciutat.

Ocupada Barcelona per les tropes franceses, el capità general comte d'Ezpeleta nomenà Garcini alcalde major de la primera vara el 8 d'agost de 1808, un cop coneguda la fugida de la ciutat dels dos alcaldes majors. Però al cap de pocs dies fou cessat «por justos motivos», a causa de l'escassa simpatia que professava als invasors. Les darreres notícies que tenim de Garcini són més tardanes. Sa-

131. ACA, *Reial Audiència*, reg. 989, f. 276-277r. Barcelona, 16 d'agost de 1796.

132. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1163, f. 558v-560r. Barcelona, 17 d'abril de 1798.

133. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 17 de abril de 1799, proponiendo letrados para la vara de alcalde mayor de tercera clase de la ciudad de Barcelona*.

134. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1198, f. 96r-98v. Aranjuez, 11 de juny de 1799.

135. ACA, *Reial Audiència*, reg. 989, f. 344-345r. Madrid, 12 de novembre de 1802.

bem que l'any 1820 el règim liberal el nomenà jutge de primera instància de Barcelona, però a partir d'aquesta data desconeixem què se'n féu, d'ell.¹³⁶

Pel que fa a la seva família, direm que l'any 1805 es casà amb Josefa Peller, veïna de Barcelona.¹³⁷ No tingué fills, però sí el seu germà, el doctor en Dret Civil Sebastià Garcini i Torres, aspirant a una regidoria a Tortosa. Els seus tres fills portaren la família Garcini al graó social i polític més alt del país. Entre aquests destacà el coronel d'enginyers Ignasi Garcini de Queralt, destinat a Sant Ferran de Figueres, Ceuta, Isla de León i Màlaga. Era director de la Reial Acadèmia Militar quan entrà com a oficial primer a la Secretaria del Despatx Universal de Guerra. El 1805 fou designat intendent d'Aragó i, després, corregidor a Saragossa. Dos anys més tard —sota la protecció de Godoy— obtingué l'hàbit de cavaller de Santiago. Després d'una primera aproximació al govern bonapartista, es passà al partit patriòtic. Com a premi, el 1810 fou designat ministre del Consell d'Ordres. Fou l'autor de l'obra titulada *Cuadro de la España desde el reinado de Carlos IV* (València, 1811).¹³⁸ Josep Garcini de Queralt fou alcalde del crim de la cancelleria de Granada (1792), oïdor (1801) i regent interí l'any 1810. En canvi, Miquel Garcini de Queralt fou cavaller de l'ordre de Carles III.¹³⁹ El germà gran de Josep Gaietà Garcini, Joan Baptista Garcini i Torres, era canonjge a la catedral de Tortosa.

Respecte a l'aragonès Blas del Conde, alcalde major de segona classe a causa de la mort de José Javier de la Gandara y Salazar, direm que gairebé desconeixem la realitat de la seva formació professional. Sí que sabem que aquest jutge novell començà la seva carrera en una vara com la de Barcelona, en un principi reservada a lletrats amb més experiència. Dit això, ens resulten incomprendibles els criteris que portaren la Cambra de Castella a proposar-lo en tercer lloc en la consulta del 17 d'abril de 1799 per a ocupar la vara de tercera classe, la més important de Catalunya i —com hem dit— normalment destinada a lletrats amb molts anys de servei, cosa que no tenia Blas del Conde. Però, com sabem, l'alcaldia esmentada anà a parar a les mans d'un protegit de Godoy: Garcini de Sa-

136. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1277, f. 244v. Madrid, 21 d'agost de 1820.

137. AHPB, Félix Veguer Avella, *Manual de contractes (1803)*, f. 370-371v. Barcelona, 31 de maig de 1805.

138. Fabrice ABBAD i Didier OZANAM, *Les intendants espagnols du XVIII siècle*, Madrid, Casa de Velázquez, 1992, p. 95-96. Horacio CAPEL i Lourdes GARCÍA (ed.), *Los ingenieros militares en España, siglo XVIII: Repertorio biográfico e inventario de su labor científica y espacial*, Barcelona, Geo Crítica i Edicions de la Universitat de Barcelona, 1983, col·l. «Textos de Apoyo», núm. 3, p. 199.

139. Pedro GAN GIMÉNEZ, *La Real Chancillería de Granada (1505-1834)*, Granada, Centro de Estudios Históricos de Granada y su Reino, 1988, p. 246.

lamó. No obstant això, Blas del Conde obtingué la segona vara per nomenament regi, malgrat no estar inclòs en la terna.¹⁴⁰ El seu títol fou despatxat el 24 de maig i jurà el càrrec a la Sala Primera de Govern del Consell de Castella l'1 de juliol. A Barcelona prengué possessió del càrrec el dia 16 d'agost.¹⁴¹ Finalitzat el seu sexenni, el 21 d'abril de 1806, Carles IV el destinà a la vara d'Iniesta i Villanueva de la Jara, plaça, és clar, de molt menys pes polític que la de Barcelona.¹⁴²

Més coneguda ens és la figura del substitut de Garcini a la vara tercera, el català Antoni Minoves i Servós, nascut l'any 1747 a la vila de Mont-ros (bisbat d'Urgell). Minoves i Servós estudià filosofia a Cervera, però es graduà com a batxiller en dret civil a Osca. El 1775 fou admès com a advocat de l'Audiència. Exercí l'advocacia a Sort, on fou assessor de la vila. També efectuà algunes comissions per ordre del governador de la Vall d'Aran i dels seus senyors jurisdiccionals. Els anys 1778 i 1780 fou consultat per la Cambra per a ocupar les vares d'Igualada i Camprodon, però sense èxit. Així i tot, començà la carrera de vares molt lluny de les terres catalanes, a les illes Canàries. El 1782 fou nomenat alcalde major de La Palma i el 1791, de la vila d'Orotava, a Tenerife, on féu tot el que pogué per a eradicar una epidèmia de febre que assolava l'illa. A Santa Cruz de Tenerife, el 25 de juliol de 1797, durant l'atac de l'esquadra de Nelson, fou comissionat pel capità general perquè tingués preparades les fortificacions i les defenses per a repel·lir el desembarcament anglès. Gràcies als seus excel·lents serveis durant el seu mandat a La Palma i Orotava, juntament amb els informes del capità general, del president de la Reial Audiència i de l'intendent, pogué tornar a la Península el 1799 amb el títol de corregidor d'Alhama, on estigué fins l'any 1805.¹⁴³ La Cambra de Castella, molt satisfeta amb la seva conducta, proposà Minoves i Servós, en la consulta del 25 de setembre de 1805, per a la vara vacant d'alcalde major de tercera classe de Barcelona.¹⁴⁴ El seu despatx fou expedit el dia 6 de desembre i jurà la vara davant de Francisco Javier de Olea Carrasco, regent de l'Audiència catalana, l'11 de gener de 1806. A l'A-juntament repetí la mateixa cerimònia tres dies més tard.¹⁴⁵ Però gaudí poc temps de la plaça, perquè, ja malalt, morí el dia 5 de febrer de 1807.

140. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 17 de abril de 1799, proponiendo letrados para la vara de alcalde mayor de segunda clase de la ciudad de Barcelona*.

141. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1198, f. 227-229r. Aranjuez, 24 de maig de 1799.

142. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 505.

143. AHN, *Consejos*, llig. 13348/87, *Relación de méritos de Antonio Minoves Servós*. Madrid, 6 d'abril de 1805.

144. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 25 de septiembre de 1805, proponiendo letrados para la vara de alcalde mayor de tercera clase de la ciudad de Barcelona*.

145. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1206, f. 4-9v. San Lorenzo, 6 de desembre de 1805.

Per a reemplaçar Blas del Conde en la vara més moderna o de segona classe, el rei escollí el polèmic Armengol Dalmau i de Cubells, lletrat català nascut a la Seu d'Urgell l'any 1768 i fill de Francesca de Cubells i Felip Dalmau, home d'una gran influència en aquella ciutat. Armengol estudià dret civil i canònic i es graduà com a batxiller i llicenciat a la Universitat de Cervera, on exercí algunes càtedres en substitució dels seus titulars. L'any 1794 fou admès com a advocat de l'Audiència i dels Reials Consells. Aquell any l'Ajuntament de la Seu d'Urgell el nomenà advocat, càrrec que compaginà amb el de regidor i assessor lletrat del corregidor de Talarn i del tribunal eclesiàstic del bisbat. Durant la guerra contra França fou capità de miquelets a Puigcerdà. Perdé les seves propietats quan els tropes franceses entraren a l'Urgell. Per a compensar aquestes pèrdues, Carles IV el nomenà, el 1799, alcalde major de la vila de Quesada —Regne de Granada—, on destacà per la seva diligència en l'execució de les obres públiques.¹⁴⁶

La Cambra de Castella proposà Dalmau en primer lloc en la consulta del 7 de desembre de 1805 per a ocupar la vara de segona classe o més moderna de Barcelona.¹⁴⁷ El seu títol d'alcalde major fou despatxat el 13 de gener de 1806 i jurà el càrrec davant del Consell quatre dies més tard. Al Consistori prengué possessió del càrrec el 22 d'abril.¹⁴⁸ Estigué a Barcelona fins al dia 5 d'agost de 1808, data en què fugí de la ciutat —juntament amb el seu company de vara Mariano Villelas de Mola— perquè no volia acatar les ordres de les autoritats napoleòniques d'ocupació. Sabem que la Junta Central, confiant en la seva fidelitat, decidí nomenar-lo alcalde major de la ciutat de València, on féu acte de presència el dia 23 de gener de 1810. Durant el setge francès, el general Blake li denegà la llicència per a sortir de la ciutat, per la qual cosa no tingué més remei que continuar ocupant el càrrec durant la presència francesa. L'ambigüitat d'aquesta situació li produí seriosos problemes un cop finalitzada la guerra. El 6 de maig de 1814, la Regència del Regne, amb l'aprovació de Ferran VII, ordenà la seva reincorporació a l'antic càrrec d'alcalde major de Barcelona: «luego que los franceses evacuen dicha ciudad; hasta concluir su mandato».¹⁴⁹ Fins al mes de juny, Armengol Dalmau no aparegué per la capital catalana. En qualsevol cas, però, el seu retorn no fou ben acollit per les autoritats municipals barcelonines, coneixedores de la seva fosca actuació a València. Per a molts, el nostre home

146. AHN, *Consejos*, llig. 13349/125, *Relación de los méritos, servicios y grados del licenciado Don Armengol Dalmau y de Cubells*. Madrid, 4 de març de 1824.

147. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 7 de diciembre de 1805, proponiendo letrados para la vara de alcalde mayor de segunda clase de la ciudad de Barcelona*.

148. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1206, f. 124r-128v. Aranjuez, 13 de gener de 1806.

149. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1270, f. 225v. Madrid, 28 de maig de 1814.

era un traïdor i un col·laborador. El regidor degà, el marquès de Villel, demanà al rei la seva «purificación».¹⁵⁰ Malgrat que Dalmau féu tot el possible per a satisfer el consistori, per a la qual cosa presentà nombrosos testimonis favorables sobre la seva conducta, els regidors sol·licitaren al rei el seu cessament immediat fins que no quedessin aclarides les sospites de col·laboració. No obstant això, Armengol Dalmau, contra tot pronòstic, aconseguí superar tots els obstacles i continuà ocupant el càrrec fins al 13 de juliol de 1818, data en què clogué el seu mandat. No trigà molt de temps a marxar d'una ciutat que li era hostil. Sabem que tornà a la seva ciutat natal, on el govern liberal el nomenà, l'1 de maig de 1820, jutge de primera instància.¹⁵¹

Un cop més, la posició de Dalmau no quedà clara quan Ferran VII tornà a implantar el govern absolutista. Si bé, per una banda, afirmava que havia estat empresonat a la Ciutadella pels liberals, per l'altra, era acusat de simpatitzar amb aquesta causa. La dificultat evident de conèixer la veritat, juntament amb la manca d'informació fidedigna, facilità la seva designació, l'agost de 1824, per a la vara d'alcalde major de Vilafranca del Penedès, lloc on estigué gairebé un any.¹⁵² Desconeixem els motius, però el rei confiava tant en la fidelitat d'Armengol Dalmau que a primers de 1825 el nomenà alcalde del crim de l'Audiència catalana. El tribunal, molt sorprès per aquesta designació, remeté a Ferran VII un informe en què denunciava el passat fosc del nostre home, alhora que el qualificava de «sujeto desconcertadísimo en todos los puestos en que ha ejecutado el destino de alcalde mayor».¹⁵³ Alguna cosa hi devia haver de certa, perquè el fiscal de l'Audiència recomanà el seu arrest preventiu i el rei, reconeixent «el ligero proceder de poner a Dalmau en provisión de la alcaldía del crimen», ordenà la suspensió de la seva presa de possessió i la revocació del seu títol.¹⁵⁴

La darrera cosa que sabem de Dalmau és que el seu cas s'estava jutjant a l'Audiència l'any 1827, quan recusà aquest tribunal per ésser poc parcial. Sol·licità al rei que fos el Consell de Castella, i no l'Audiència catalana, qui dictaminés la sentència.¹⁵⁵ A partir d'aquí, perdem la pista del procés.

150. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1271, f. 135r-137v. Barcelona, 11 de març de 1815.

151. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1277, f. 138v. Madrid, 1 de maig de 1820.

152. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1685, f. 35v, *Noticias de los alcaldes mayores del Principado, 1800-1834*.

153. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1279, f. 38-59v. Barcelona, 11 de març de 1825.

154. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1279, f. 95-96v, *El Secretario de Gracia y Justicia a Juan Cavo, regente de la Audiencia de Cataluña*. Madrid, 25 d'abril de 1825.

155. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1281, f. 162r-163v. Barcelona, 23 de maig de 1827.

Mariano Villelas de Mola nasqué a la vila aragonesa d'Alquézar. Es graduà com a batxiller en dret a la Universitat d'Osca (1752)¹⁵⁶ i poc després fou admès com a advocat de l'Audiència d'Aragó. En una data imprecisa fou nomenat assessor lletrat del jutjat ordinari de la seva vila natal i de la veïna d'Adahuesca. Començà la carrera de vares a Catalunya, concretament a la vara de Puigcerdà (1780-1783). En finalitzar el seu trienni reglamentari, el rei el destinà a les alcaldies dels partits de Granollers (1784-1790), Besalú (1790-1797) i Palma (1801-1807).¹⁵⁷ La valoració que es féu sobre la seva conducta i els seus procediments judicials fou molt desigual. Si bé el bisbe de Barcelona, l'andalús Gabino de Valladares Mejía, afirmava satisfet que era «sujeto bastante hábil, y muy aplicado al despacho de las materias a su cargo y oficio, activo y celoso en las materias públicas», l'intendent, el baró de La Linde, però, opinava tot el contrari i acusava Villelas de corrupció durant el seu mandat a Granollers: «Su zelo por el bien público es de un absoluto abandono, habiendo muy vehementes motivos para creer que de acuerdo con el hornero de Granollers se cometen muchas extorsiones y violencias en el abasto del pan.» Però les crítiques del regent de l'Audiència catalana, Manuel Francisco Torrente Castro, foren amb diferència les més dures:

Que en punto de desinterés nada se advierte que favorezca a Dn. Mariano Villelas, pues además de haber inventado nuevos derechos curiales para sí y su alguacil, a quien ha llevado de la villa de Puigcerdá (donde anteriormente estuvo ejerciendo igual empleo) y mantiene en su casa con bastante nota; ha introducido el estilo de formar autos de apercibimiento por cualquier miniedad y friolera, exigiendo multas y costas con que atropellar no poco a los pobres.¹⁵⁸

Malgrat aquests informes negatius, la Cambra de Castella l'incloué en primer lloc en la consulta del 29 d'abril de 1807 per a fer-se càrrec de la vara d'alcalde major de Barcelona, vacant a causa de la mort d'Antoni Minoves i Servós.¹⁵⁹ El seu títol fou expedit el 20 d'agost i jurà la plaça davant l'Audiència el 18 de setembre. Quatre dies més tard prengué possessió del càrrec al consis-

156. José María LAHOZ FINESTRES, «Graduados altoaragoneses en las facultades de leyes y cánones de la Universidad de Huesca», *Argensola. Revista de Ciencias Sociales del Instituto de Estudios Altoaragoneses* (Osca), núm. 111 (1997), p. 150.

157. Ricardo GÓMEZ-RIVERO, «Las competencias del Ministerio de Justicia», p. 662.

158. AGS, *Gracia y Justicia*, llig. 823/16, *Informes reservados sobre Mariano Villelas de Mola, alcalde mayor de Granollers*. Barcelona, 25 de setembre de 1784.

159. AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Consulta de la Cámara, del 29 de abril de 1807, proponiendo letrados para la vara de alcalde mayor de segunda clase de la ciudad de Barcelona*.

tori.¹⁶⁰ Com ja hem dit, durant la primera setmana d'agost de 1808 fugí de Barcelona amb el seu company Armengol Dalmau un cop controlada la ciutat per les tropes franceses. Després d'aquesta data, no tenim cap constància més d'incidències seves durant els anys següents.¹⁶¹

5. CONCLUSIONS

Recapitulant, durant la segona meitat del segle XVIII Barcelona tingué vint-i-quatre alcaldes majors: onze de catalans i tretze de forans. Quatre més renunciaren al càrrec i no prengueren possessió d'aquest per diferents motius. Entre els catalans cal assenyalar, curiosament, la manca de lletrats nascuts a Barcelona i les seves rodalies. Llevat del cas de Jacint Tudó, la resta procedien de terres de l'interior de Catalunya i de muntanya. Girona hi aportà tres individus, la Seu d'Urgell, dos, i la Vall d'Aran, Tàrrrega i Tremp, un. A part queda el tortosí Garcini. En canvi, entre els d'origen forà, els aragonesos —amb cinc lletrats— foren els més nombrosos, seguits dels andalusos —tres. Navarra i Castella la Vella estaven representades només per dos lletrats, i Múrcia, per tan sols un.

Els percentatges segueixen, però, la línia de l'interès de la monarquia per castellanitzar les dues vares barcelonines, cosa que no passà durant la primera meitat de la centúria. El control de les designacions per part del rei —per mitjà de la Cambra de Castella—, un cop publicada l'Ordenança d'intendents corregidors de 1749, incrementà el nombre de lletrats d'origen forà, però sense aconseguir un domini aclaparador. Així doncs, entre els lletrats de la segona vara veiem la superioritat dels nou forasters contra els quatre catalans. En canvi, a la primera vara succeí tot el contrari, ja que el domini dels catalans sobre els forasters era de set contra quatre.

Respecte als ascensos als tribunals territorials superiors, direm que els resultats finals foren decebedors. La carrera de vares no era el camí adient per a les promocions d'aquest tipus. Sí que es produïren, naturalment, ascensos, ho-

160. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1207, f. 505-509v. San Ildefonso, 20 d'agost de 1807.

161. Durant el regnat de Ferran VII foren alcaldes majors a la primera vara (tercera classe): Armengol Dalmau i de Cubells (1814-1818), Emetrio López Blanco (1818-1820), Vicente Díez Ruesgas (1824-1831) i Mateo Cortés de Zalón Andrés (1831-1834). I a la segona vara (segona classe): Raimon Maresch i Colí (1811-1816), Francisco del Castillo Valero (1816-1820), Lorenzo Collell (1824-1831) i Pedro Pumarejo Velarde (1831-1834). AHN, *Consejos*, llig. 18542, *Alcaldes mayores de Barcelona, 1718-1834*. ACA, *Reial Audiència*, reg. 1685, f. 15r, *Noticias de los alcaldes mayores del Principado, 1800-1834*.

nors i privilegis, però sovint amb una irregularitat i una desigualtat esbalaïdores. De fet, estigueren molt per sota de la categoria de dues vares —com les barcelonines—, en teoria reputades les més importants del país. La monarquia considerava Barcelona i les seves dues vares, el trajecte final d'una carrera, la culminació de molts anys de servei, el premi final abans de la jubilació o la mort —set lletrats moriren a Barcelona mentre exercien el càrrec. Alguns tingueren molta més sort: quatre lletrats foren nomenats oïdors a les audiències catalana, aragonesa i americanes —Tudó, Castells, Gómez Moya, dels quals els tres primers abans foren alcaldes del crim—, i cinc tingueren el consol de rebre els honors d'alcalde del crim de l'Audiència de Catalunya —Tudó, Jover i Garcini— i de la cancelleria de Granada —Larraínzar i Mendieta. En canvi, aconseguiren culminar la seva carrera, més enllà d'aquests tribunals territorials, Jacint Tudó, que accedí al Consell de Castella, i Miguel Gómez, que fou alcalde de Casa i Cort a Madrid.

ALCALDES MAJORS CIVILS I DE TERCERA CLASSE

Manuel Delàs i Casanovas (1750-1758)
 Jacint Tudó i Alemany (1758-1762)
 Raimon d'Eva i Betlloc (1762-1767)
 Ignasi Castells i de Casanova (1767-1773)
 Pedro Celestino Saravia (1773-1776)
 Fulgencio Antonio Molina (1776-1783)
 Andrés de Ciria (1784-1788)
 Gaspar Jover i Terés (1788-1798)
 Josep Gaietà Garcini de Salamó (1799-1806)
 Antoni Minoves i Servós (1806-1807)
 Mariano Villelas de Mola (1807-1808)

ALCALDES MAJORS CRIMINALS I DE SEGONA CLASSE

Jacint Tudó i Alemany (1750-1758)
 Raimon d'Eva i Betlloc (1758-1762)
 Francisco Javier Chaves de Córdoba (1762-1767)
 Miguel Gómez (1767)
 Bernardo Antonio Oscoz Larraínzar (1769-1773)
 José Moya (1773-1776)

Pedro Agustín Mendieta Murga (1776-1779)
José Javier de la Gandara y Salazar (1780-1784)
Pedro Celestino Saravia (1784-1787)
Josep Bonaventura Miquel i Castellvaquer (1788-1798)
José Javier de la Gandara y Salazar (1798-1799)
Blas del Conde (1799-1806)
Armengol Dalmau i de Cubells (1806-1808)